

1982/83:118

Onsdagen den 13 april em.

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

12 § Undantag från lagfartskravet beträffande vissa äldre förvärv

(forts. från prot. 117)

Fortsattes överläggningen om lagutskottets betänkande 1982/83:30.

Anf. 70 RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag uppskattar det yttrande av utskottets ordförande Per-Olof Strindberg där han sade att han till alla delar instämde i den historieskrivning som jag hade gjort beträffande det ärende vi håller på att behandla och samernas rättigheter. Jag är mot bakgrund av hans yttrande litet förvånad över att han då inte också instämmer i slutsatsen att motionen borde bifallas. Jag tycker därför att det finns anledning att än en gång summera mina påståenden i sex punkter:

1. Skattefjällsmålet har visat att samerna har rätt att inför domstol hävda sin besittningsrätt och sin äganderätt.

2. Det pågår en rättegång, Gautomålet, som har prejudicerande verkan på samernas besittnings- och äganderätt.

3. Det är också tillsatt en statlig utredning som skall behandla dessa frågor. Ett beslut i riksdagen föregriper både Gautomålet och utredningen.

4. Europakonventionen fastslår rättssäkerheten för minoriteter som samer. Sverige har skrivit under denna och har garanterat minoriteternas rätt. Den lag som nu föreslås inkräktar på samernas urgamla rättigheter.

5. Till detta kan jag också lägga att regeringsformens 1 kap. 2 §, 2 kap. 5 § och 7 kap. 2 § ger samernas rättigheter ett grundlagsfäst skydd, likaså FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna från 1948. Jag kan räkna upp fler konventioner som kommer i kläm genom detta lagförslag.

Onsdagen den
13 april 1983

*Undantag från lag-
fartskravet beträf-
fande vissa äldre
förvärv*

6. För Norges vidkommande har Høyesterett 1982 ansett att dessa konventioner är gällande utan transformering, och detsamma måste också gälla i svensk rätt.

Jag vill än en gång upprepa mitt yrkande om bifall till motion 137.

Anf. 71 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Lagutskottets ordförande företräder riksdagen och lagutskottet vid en officiell mottagning i kväll, och av den anledningen har jag nu begärt ordet i denna debatt.

Den nya jordabalken trädde i kraft den 1 januari 1972, som redan tidigare har sagts här i debatten. Jag vill göra det tillägget att det var ett mycket omfattande lagverk, kanske det största som något utskott i riksdagen har haft att behandla. Per-Olof Strindberg deklarerade tidigare att det var ett olycksfall i arbetet som var anledningen till att undantaget från lagfartskravet inte kom med från början i jordabalken. Det berodde helt enkelt på en mänsklig faktor såväl i regeringsarbetet som i riksdagsberedningen. Med hänsyn till det mycket omfattande lagverk som det var fråga om är det förstäeligt att sådant kan hända.

I repliken på Per-Olof Strindbergs deklaration tvivlade Hugo Hegeland på denna uppgift och påstod att det var lagstiftarens mening att även kronan skulle söka lagfart. Hugo Hegelands påstående saknar all grund – det är mitt påstående. Lagutskottet har kollationerat bakgrunden till den nu aktuella propositionen, och ingenting talar för annat än att det var ett olycksfall som skedde 1971.

Hugo Hegeland frågade också: Varför är det så bråttom med den här propositionen nu? Ja, det trodde jag var uppenbart för alla ledamöter i kammaren. Det är så att såväl kyrkan som kronan har sålt mark och kommer att sälja mark. Affärerna kan inte slutföras på grund av att köparen inte kan få lagfart. Det är nödvändigt att riksdagen antar det nya lagförslaget för att en rad affärer skall kunna slutföras. Skall nu gällande lagstiftning få fortsätta att gälla, innebär det att man lägger en död hand över hela utvecklingen. Hugo Hegeland förordar detta. Lagutskottet har en helt annan uppfattning.

Ingen av kammarens ledamöter vet hur lång tid det s. k. Gautomålet kommer att ta. Det är omöjligt att, som man här har försökt göra, betrakta detta mål som ett sådant pilotmål, att all utveckling skall få avstanna i avvaktan på resultatet av domstolsförhandlingarna.

I det läget förordar motionärerna att propositionens lagförslag inte skall gälla stora markområden i Norrbotten och Västerbotten. De vill undanta en mycket stor region, inom vilken den föreslagna lagen inte skall gälla, dvs. på något sätt skapa en frizon för den nya lagen. Jag måste konstatera att detta är en helt ny princip för Sveriges riksdag när det gäller lagstiftning, och enligt lagutskottets uppfattning är det inte möjligt att handla på det sättet.

Jag är övertygad om att kammarens ledamöter lätt inser motiven bakom propositionen och utskottets förslag. Jag hade inte kunnat föreställa mig att någon skulle gå upp i talarstolen och ifrågasätta såväl bakgrund som motiv i dessa rätt elementära frågor.

Undantag från lagfartskravet beträffande vissa äldre förvärv

I en replik påstod Hugo Hegeland att vi i dag har ett ändrat rättsläge i förhållande till 1972. Enligt utskottets uppfattning är så inte fallet. Vi kan också konstatera av de skrivelser från Svenska samernas riksförbund som är refererade i betänkandet att riksförbundet i sin argumentation utgår från jordabalkens nu gällande bestämmelser. Som jag tidigare har sagt var det 1972 fråga om ett olycksfall i arbetet. Nu bygger man hela sin argumentation på det misstag som gjordes när den nya jordabalken antogs av riksdagen.

Det är angeläget att riksdagen rättar till detta misstag, så att en rad affärer ute i landet kan få slutföras.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 72 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Lennart Andersson påpekade att den nya jordabalken var ett mycket omfattande lagverk. Då bör man kunna utgå från att man var mycket noggrann vid utarbetandet av det.

Lennart Andersson framställer det som om det var ett misstag att man inte införde någon bestämmelse om undantag från lagfartskrav beträffande de områden som staten gör anspråk på att äga. Men det finns faktiskt inte något skriftligt bevis för att det var ett misstag. Jag hävdar att man kan ha utelämnat undantagsbestämmelsen avsiktligt. Det finns i varje fall inte i någon av alla de handlingar jag har studerat något skriftligt belägg för att detta var ett misstag.

Vi fick alltså den nya jordabalken 1972, och då är den gällande lag. Nu vill man göra en ändring på denna punkt därför att denna lag gjorde att staten kom i en ogynnsam ställning. Men under denna tid har rättsläget ändrats, och det är, herr talman, fullständigt obegripligt att inte utskottsmajoriteten kan inse det. Dels har Skattefjällsmålet avgjorts, och där fastställdes att samerna inte kunde betraktas som ett nomadfolk som inte kan äga mark – ett indirekt utslag, dels finns det ett direkt utslag i det norska målet om Altevatn.

Vidare pågår Gautomålet – det är ett pilotmål, som gäller 40 samebyar och som är mycket viktigt. Lennart Andersson hävdar att ingen vet hur länge det kan pågå, att det kan dra ut på tiden och att vi inte kan vänta. Jag tycker precis tvärtom, att all respekt för de mänskliga rättigheterna kräver att man väntar. Riksdagen brukar vara snar att hänvisa till alla möjliga futtiga utredningar. Om det finns minsta möjlighet att skjuta på ett avgörande som inte passar ett utskott letar man upp minsta lilla mening som skäl för att vänta. Därför kvarstår frågan varför det är så bråttom.

Lennart Andersson säger att man, om man väntar med beslut, lägger en död hand över hela utvecklingen. Det är ett fantastiskt påstående. Är det fråga om att lägga en död hand över utvecklingen därför att inte staten får sälja några markområden som staten inte har lagfart på?

Det som nu diskuteras är en rätt obetydlig sak i sammanhanget, men det är en viktig principfråga. All utveckling skulle avstanna, säger Lennart Andersson. Varför skulle den göra det? Det är väl inte fråga om någon utveckling när staten vill sälja markområden som den inte har lagfart på. Det är tvärtom en avveckling.

Onsdagen den
13 april 1983

*Undantag från lag-
fartskravet beträf-
fande vissa äldre
förvärv*

Detta är vad jurister trycker på. Jag har ingående diskuterat detta ärende med Gerhard Hafström, som är professor emeritus i rättshistoria och kan bakgrunden bättre än någon annan i denna kammare och bättre än någon i utskottet och utskottets kansli. Han är djupt upprörd över denna proposition, över att regeringen har så bråttom och inte kan vänta på dels utslaget i Gautomålet, dels den utredning som tillsatts för att utreda dessa förhållanden.

Vad motionen alltså kräver är en ordentlig respekt för privat äganderätt. Regeringen däremot hoppas på ett snabbt avgörande, men tack vare motion 137 fick ändå samerna komma till tals inför utskottet. Det hade de inte fått göra om man bara hade följt propositionen och inte hade haft någon motion. Gautomålet är av prejudicerande betydelse, det kan inte Lennart Andersson bortresonera. Vi måste respektera pågående processer och inte hoppa in innan målet är avgjort. Därför är det viktigt att kammaren bifaller yrkandet i motion 137.

Anf. 73 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Bara en mycket kort replik.

Hugo Hegeland framhårdar i sin uppfattning om vad som var lagstiftarens avsikt och mening 1972, när den nya jordabalken tillkom. Jag måste bara konstatera att Hugo Hegeland inte kunnat framföra några bevis för den uppfattning han gör sig till tolk för. I hela sitt långa inledningsanförande talade Hugo Hegeland mycket om den enskildes äganderätt och anförde att det gällde att till varje pris slå vakt om den.

Nu finns det en rad fall där kanske enskilda människor vill köpa mark av staten och kyrkan. Men dessa affärer kan alltså inte slutföras – så länge inte den här lagändringen är gjord. Hur går det med de enskildas äganderätt och deras intressen i de fallen? Bara önskemålet om att kunna slutföra dessa affärer kanske motiverar att vi ändå antar den här propositionen i dag.

Anf. 74 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Lennart Anderssons argumenterande är helt fantastiskt. Han anför att enskilda vill köpa statlig mark och inte kan göra det om riksdagen skulle bifalla motionen i fråga. Men varför inte? Jo, därför att staten inte har lagfart på den mark som då skulle säljas av staten till den enskilde. Staten kan vara ägare till marken men behöver inte vara det. Samerna kan vara ägare till den, och det är vi som skall pröva det genom avgörande av Gautomålet.

Vill verkligen lagutskottets vice ordförande kalla det för enskild äganderätt om staten säljer mark som staten inte har lagfart på till andra människor? Det är just genom detta som samerna kommer i underläge, därför att då måste de processa mot den köpare som har fått denna lagfart. Det är mycket svårare, eftersom köparen då har lagfart på marken, än att processa mot staten som inte har lagfart på marken.

Det är detta underläge som vi vänder oss mot. Det betyder att man där inte tar hänsyn till enskildas rätt. Samerna bedömer det som så allvarligt att de går

till Europadomstolen i Strasbourg och begär prövning enligt Europakonventionen rörande de mänskliga rättigheterna §§ 6, 13 och 14, därför att de anser att detta kränker den enskildes rätt. Och det är verkligen att kränka en enskilds rätt om någon vill sälja någonting till en enskild människa som man inte har lagfart på. Det är den springande punkten.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 och 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3 (sameallmanningarna)

Utskottets hemställan bifölls med 264 röster mot 29 för motion 137 av Rune Ångström och Tore Nilsson. 3 ledamöter avstod från att rösta.

13 § Anslag till internationellt-kulturellt samarbete

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1982/83:22 om anslag till internationellt-kulturellt samarbete (prop. 1982/83:100 delvis).

Anf. 75 ANDRE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma övör att Zimbabwe icke övergår till att bli en socialistisk diktatur, en enpartistat, där det råder förtryck när det gäller de mänskliga rättigheterna?

Anf. 76 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! I en av årets bästa motioner, undertecknad förutom av mig av Gunnar Nilsson i Stockholm, Carl-Henrik Hermansson, Karin Söder och Ingrid Sundberg, bad vi om 100 000 kr. extra till Föreningen Norden. Kulturutskottet har tillstyrkt motionen. Vi ber att få tacka.

Dessutom yrkar jag bifall till folkpartireservationen.

Anf. 77 ARNE GADD (s):

Herr talman! I kulturutskottets betänkande 1982/83:22 behandlas bl. a. motion 1847 av Sture Palm, Frida Berglund, Lahja Exner och mig själv. Motionen rör det svenska stödet till Hanaholmens kulturcentrum för Sverige och Finland.

Hanaholmen tillkom genom att Sverige till Finland efterskänkte vissa lån som Finland tog upp i samband med kriget, varvid Finland som motprestation lät bygga ett kulturcentrum i Esbo utanför Helsingfors.

Allvaret i satsningen från de två ländernas sida gavs en symbolisk uppbackning genom att Hanaholmen invigdes av ländernas statschefer.

Sedan invigningen 1975 har verksamheten varit ytterst uppskattad och tagit form dels av kurser och arrangemang som svenska och finska

*Anslag till
internationellt-
kulturellt samar-
bete*

Onsdagen den
13 april 1983

*Anslag till
internationellt-
kulturellt samar-
bete*

organisationer låtit förlägga till Hanaholmen, dels av egna program som omfattat seminarier och kurser om Sveriges och Finlands samhälls-, kultur- och näringsliv samt föredrag och programaktiviteter kring bildkonst, litteratur, film och övriga konstformer. Vid flera tillfällen har Hanaholmen utnyttjats av svenska riksdagsutskott.

Finansieringen av detta kulturcentrum har alltmer kommit att domineras av de satsningar som Finland svarat för. De svenska bidragen har sedan ett antal år stannat på en rätt blygsam nivå. År 1981 satsade svenska staten 174 000 finska mark, vilket motsvarar ungefär 200 000 svenska kronor. Detta gäller de rörliga medlen, som utgör ca 3 % av de sammantagna kostnaderna för verksamheten. Den finska statens bidrag utgör ungefär dubbla svenska satsningen.

Huvudparten av Hanaholmens intäkter kommer från andra finska satsningar.

Detta är inte bra – för Sverige. Skulle fortsättningen bli som utvecklingen hittills, kommer Hanaholmens kulturcentrum alltmer att bli en intern finsk angelägenhet. Förr eller senare slår självfallet de hårda ekonomiska realiteterna igenom. Den som betalar, den bestämmer verksamhetens inriktning. Vad vi motionärer inför budgetarbetet 1984/85 vill är att de svenska bidragen till Hanaholmens kulturcentrum för Sverige och Finland bör vara av samma storleksordning som de finska, vilket, på basis av 1981 års nivå, motsvarar en ökning med 200 000 svenska kronor.

Vi motionärer vill dessutom att de finska och svenska budgetprövningarna samordnas, så att den del som finansieras genom bidragen verkligen leder till ett svenskt-finskt samarbete.

Eftersom de svenska statsfinanserna är som de är kan vi inte räkna med att "friska pengar" tas fram ens då beloppet är så blygsamt som i detta fall. Vad vi kan göra är att prioritera om inom ramen för anslagen till internationellt kulturellt samarbete.

Så långt bakgrunden.

Det centrala i kulturutskottets behandling av vår motion är följande passus som bör läsas in i kammarens protokoll:

"Utskottet vill starkt understryka den betydelse Hanaholmen har för kultursamarbetet mellan Sverige och Finland. Det är enligt utskottets mening mot denna bakgrund viktigt att ansvaret för anläggningen delas mellan de båda länderna.

Som anges i motionen är f. n. det finska bidraget till Hanaholmen betydligt större än det svenska. Denna omständighet måste ses i belysning av Hanaholmens tillkomsthistoria. För framtiden är det viktigt att Hanaholmen bibehåller karaktären av att också i praktiken vara en gemensam angelägenhet för de båda länderna. Utskottet förutsätter därför att regeringen vid kommande överväganden rörande anslag till internationellt kulturellt samarbete beaktar detta och prövar möjligheterna att föreslå en sådan medelstilldelning att en bättre balans uppnås mellan bidragen till Hanaholmen från Sverige och Finland. Utskottet anser att det inte är erforderligt med någon framställning till regeringen med anledning av motion 1847."

Denna sista mening kan tolkas endast så, att det utskottet har skrivit omedelbart före är så självklart att riksdagen har anledning att ta för givet att regeringen genomför det utskottet sagt.

Med denna tolkning blir det formella avslaget i hemställan den formalitet Sveriges riksdag brukar använda sig av när ett riksdagens ställningstagande inte är en "order" utan en "uppmaning" till regeringen.

Med detta tackar jag kulturutskottet. Hanaholmen förtjänar den inställning som kulturutskottet har gett uttryck för. Det är bra att utskottet har varit helt enigt.

Med denna tolkning ansluter också jag mig till utskottets skrivning.

I detta anförande instämde Sture Palm, Lahja Exner, Frida Berglund, Grethe Lundblad och Åke Gustavsson (alla s).

Anf. 78 LARS-INGVAR SÖRENSON (s):

Herr talman! Ingen av de båda talarna i det här ärendet har sökt sak med utskottet, och därför tänker inte jag söka sak med dem.

Arne Gadd läste innantill ur utskottsbetänkandet, och eftersom han läste rätt finns det ingen orsak för mig att korrigera honom. Inte heller har jag något skäl att bestrida hans tolkning. Detta om detta.

Jan-Erik Wikström har i motion 1348, anslaget kulturellt utbyte med utlandet, begärt att få 200 000 kr. utöver vad regeringen föreslagit i budgetpropositionen. Nu har kulturrådet redan begärt 200 000 kr. och fått 165 000 kr. av propositionens 200 000. Detta innebär att Jan-Erik Wikström har begärt 158 000 kr. mer än kulturrådet. Hade jag haft pengarna, skulle jag gärna ha beviljat Jan-Erik Wikström dem, för jag tror att man säkert skulle kunna göra slut på dem under den här anslagsposten. Vi har emellertid gjort andra prioriteringar i utskottet, och därför har vi inte pengarna till förfogande.

Jag yrkar, herr talman, på alla punkter bifall till utskottsmajoritetens förslag, vilket också innebär att jag i denna del yrkar avslag på motion 1348.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1 (kulturellt utbyte med utlandet)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservationen av Jan-Erik Wikström, bifölls med acklamation.

Punkterna 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

Onsdagen den
13 april 1983

*Bidrag till
studieförbunden
m. m.*

14 § Bidrag till studieförbunden m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1982/83:22 om bidrag till studieförbunden m. m. (prop. 1982/83:100 delvis).

Anf. 79 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Det råder i vårt land en bred enighet om den mycket viktiga roll som det fria och frivilliga folkbildningsarbetet spelar för enskilda människor, för föreningar och organisationer av skilda slag och för samhället som sådant. Det har vid upprepade tillfällen, inte minst från den här talarstolen, vitsordats vilket värdefullt arbete studieförbunden utför och hur betydelsefullt det är för den enskilde individen att genom detta arbete kunna vidga och fördjupa sina kunskaper och medverka i kulturaktiviteter. Min avsikt är nu inte att ytterligare argumentera om detta. Jag vill bara än en gång, när vi nu diskuterar anslagen till studieförbunden, markera värdet av den verksamhet de bedriver.

Riksdagen står helt enig bakom det riktiga och berättigade i att samhället skall ge ekonomiskt stöd till folkbildningsarbetet. Varje år anslås därför betydande medel till detta ändamål, ej enbart från riksdagen utan också från landstingen och kommunerna. Det råder således inga delade meningar om att anslag skall beviljas, medan däremot omfattningen och konstruktionen av dessa kan ge anledning till skilda uppfattningar.

För den som personligen är engagerad i ett av våra studieförbund skulle det vara lätt att uttala, att behovet av ytterligare samhällsbidrag är stort. Detta så mycket mer som just det studieförbund jag representerar blott har ett fåtal medlemsorganisationer och därför i motsats till de flesta övriga studieförbund ej kan påräkna några större medlemsavgifter. Så visst skulle det vara värdefullt med ökade bidrag, det kan jag intyga.

Men nu är den ekonomiska verkligheten i vårt land inte sådan att vi med rätt kan hävda att vi på område efter område skall ha större anslag. Även om insikten att det är nödvändigt att spara och vara återhållsam med samhällets kostnader sprider sig till allt vidare kretsar – t. o. m. inom det socialdemokratiska partiet, av "rosornas krig" att döma – så är det dess värre alltjämt för många som tror att det går att ösa på med samhällsmedel i närmast obegränsad omfattning. Inom moderata samlingspartiet har vi som bekant sedan länge hävdad uppfattningen att det är nödvändigt att begränsa samhällets åtaganden och kostnader, och vi har handlat därefter. Om vi i vårt land i dag inte är beredda att spara på statens utgifter på snart sagt alla områden, så blir det etter värre i morgon.

Således måste vi även när det gäller folkbildningsarbetet vara återhållsamma med anslagen, hur viktigt man än kan tycka att detta arbete är. Studieförbunden måste vara införstådda med att möjligheterna för samhället att öka sitt stöd är begränsade. Med bestämdhet hävdar jag att Medborgarskolan, som jag själv tillhör, inser detta och planerar och genomför sin verksamhet i enlighet därmed. Jag är övertygad om att reaktionen är den motsvarande inom övriga studieförbund.

Flertalet av de motioner, som moderata samlingspartiets ledamöter i utbildningsutskottet har låtit föga till det betänkande som vi nu behandlar, har sin grund i just det krav på återhållsamhet som jag nyss berörde. Min avsikt är nu att något beröra samtliga de reservationer som moderatledamöterna står bakom. Reservation 1 gäller högsta antalet timmar per studiecirkelsammanskomst inom konsthantverksområdet. Det är f. n. tre, och blev så mot vår uppfattning efter mildt sagt märkliga turer i utbildningsutskottet i samband med behandlingen av folkbildningspropositionen.

Från alla håll i studieförbundsvärlden, oavsett ideologisk förankring, har man den inställningen att en fjärde bidragsberättigad timme skulle vara av stort värde för verksamheten. Med rätta hävdar man att effekten av cirkelarbetet skulle bli avsevärt större.

Utskottsmajoriteten avfärdar detta genom att påstå att antalet timmar inom andra ämnesområden därigenom skulle minska. Hur skulle det vara om vi respekterade principerna om fritt och frivilligt även i det här avseendet och således lät studieförbunden och cirkeldeltagarna själva avgöra hur man vill förfara? Den som inbillar sig att antalet timmar på området totalt minskar genom begränsningen till tre per gång bedrar sig bevisligen. 5 x 4 timmar blir nu 7 eller 8 x 3, och det ger sannerligen inga fler timmar till andra ämnesområden!

I reservation 2 slår reservanterna vakt om de kursplanebundna studiecirk-larna, som utgör ett viktigt inslag i studieförbundens verksamhet och som alldeles uppenbart är värdefulla för många studerande. Särskilt för människorna i glesbygd och på längre avstånd från högskoleorter innebär dessa cirklar en möjlighet att delta i studier på högskolenivå. Det är anmärkningsvärt att utskottets centerledamöter ansluter sig till vänsterpartiernas njudda inställning mot dessa människor. Några kostnadsskäl går definitivt inte att hävda i sammanhanget.

Reservationerna 3, 4 och 7 från moderatledamöterna berör alla kostnads-höjningar. Vi moderater går av skäl som jag tidigare redovisat mot den föreslagna höjningen av schablonbidragen till 90 resp. 28 kr. Vi hävdar således att dessa bidrag skall utgå med oförändrade belopp.

Vad tilläggsbidragen beträffar följer vi propositionen när det gäller handikappcirklar, hemspråkscirklar och studiecirklar i glesbygd. Däremot anser vi inte anledning föreligga för tilläggsbidrag till studiecirklar i samhällsinriktade ämnen. Vi har tidigare alla varit överens om att inte ha den här typen av bidrag, som styr ämnesvalet. Några bärande skäl för att gå emot vad riksdagen tidigare enhälligt uttalat härom föreligger inte. Därför måste givetvis också förslaget om tilläggsbidrag till cirklar i svenska och matematik avvisas.

När det så gäller anslaget till kulturverksamhet innebär majoritetsförslaget att detta skall räknas upp med ca 20 %. Motsvarande anslagshöjning torde inte finnas på något annat område i hela statsbudgeten. Även om området är viktigt och det är värdefullt med en vidgad aktiv verksamhet, måste vi besinna nödvändigheten av återhållsamhet även här. Av statsfinansiella skäl tvingas vi således säga nej till den föreslagna höjningen.

Onsdagen den
13 april 1983

*Bidrag till
studieförbunden
m. m.*

Reservation 8 behandlar frågan om uppsökande verksamhet i bostadsområden. Här frångår utskottsmajoriteten de nuvarande bestämmelserna om fördelning av bidragen i förhållande till studieförbundens cirkelverksamhet, vilka varit neutrala och respekterat studieförbundens frihet, rätt och möjligheter att arbeta på det sätt som de själva funnit vara bäst.

I stället skall nu införas ett system enligt vilket den uppsökande verksamheten måste bedrivas i form av projekt, som skall planeras och genomföras i samarbete med organisationer, som är väl förankrade i det aktuella bostadsområdet. Någon frihet och självständighet för studieförbunden är det inte längre fråga om. Nu skall verksamheten läsas till organisationer, och man förstår den verkliga avsikten med detta. Det krävs ingen större fantasi för att inse att det stora studieförbundet, i klartext ABF, återigen skall gynnas på de övrigas bekostnad.

Utskottsmajoriteten gör sig enligt min mening skyldig till en allvarlig diskriminering av studieförbunden. Man ger till känna en bristande tilltro till dessa att självständigt kunna ansvara för den uppsökande verksamheten, något som verkligen inger oro. Var och en som vill respektera studieförbundens rätt att arbeta i frihet och som har tilltro till deras kunnighet att handlägga dessa frågor måste givetvis avvisa majoritetsförslaget.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till de av mig här berörda reservationerna 1, 2, 3, 4, 7 och 8 samt givetvis också reservation 9, som gäller anslaget och hur detta skall finansieras. Av denna reservation framgår att den besparing vi moderater här vill åstadkomma omfattar ca 65 milj. kr.

Anf. 80 KERSTIN GÖTHBERG (c):

Herr talman! Jag skall begränsa mig till att något beröra reservation 5, som är fogad vid utskottets betänkande.

Den traditionella folkbildningsverksamheten har sin grund i och har vuxit fram ur folkrörelserna. Studiecirkelverksamheten med dess kulturella och skapande aktiviteter har ett omistligt värde. Den har berikat och tillfört många människor både glädje och kunskap. För framför allt grupper av människor med låg grundutbildning har studiecirkeln inneburit en möjlighet att "på hemmaplan" förbättra olika kunskaper och färdigheter.

Vi lever i ett ekonomiskt kärvt klimat. Sparsamhet och noggrann prioritering är sådant som vi måste räkna med nu och inom överskådlig framtid. Det hålls knappast ett anförande i denna kammare utan att detta påpekas.

Mot denna i och för sig dystra bakgrund noterar vi ändå med tillfredsställelse att statsrådet i propositionen har insett det värdefulla i cirkelverksamheten och föreslagit en, om än ringa, höjning av bidragen till studietimmar. Det föreslås även att tilläggsbidraget skall höjas från 10 till 20 kr. på alla nu gällande områden utom i fråga om det s. k. glesbygdssstödet. Vidare föreslås att två nya ämnesområden får tilläggsbidrag, nämligen svenska och matematik.

Jag är något förvånad över den prioritering som skett till nackdel för glesbygden. Detta drabbar främst människor med långa resvägar och därmed

också stora kostnader. De är oftast bosatta på orter med små möjligheter till utbildningsverksamhet, t. ex. inom Komvux. I just dessa områden är också arbetslöshetsproblemen svåra. Där borde och kunde alltså cirkelverksamheten vara en tillgång, inte minst för unga människor.

Herr talman! Varken i propositionen eller i utskottsmajoritetens skrivning finner man någon motivering till att glesbygdstötet inte har räknats upp. Jag förstår också att det inte har varit enkelt att åstadkomma en gångbar motivering till detta ställningstagande.

I motion 1884 föreslår vi i centern en omfördelning till 17 kr. per studietimme för de områden som i dag har tilläggsbidrag. Tillägget till handikappcirklar bör dock uppgå till 20 kr. Vi säger vidare att något nytt tilläggsbidrag till ämnena svenska och matematik inte bör införas. Med den av oss föreslagna prioriteringen går de begränsade resurserna främst till de områden där behoven är störst.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 5 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 81 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! I budgetpropositionen föreslår föredragande statsråd att statsbidrag till kursplanebundna universitetscirklar inte skall utgå för verksamhet, som startas efter den 1 juli 1983. Skälen är rent ideologiska. Någon kostnadsbesparing för staten är det knappast fråga om, med tanke på den förhållandevis ringa omfattning som den ifrågavarande verksamheten har. Vilka som härmed drabbas har man uteslutit att tala om.

Det finns olika kategorier av deltagare i studieförbundens kursplanebundna universitetskurer. Mot bakgrund av att deltagarna betalar en aktionsvärd deltagaravgift kan det utan någon mer ingående utredning slås fast, att det är billigare för staten om en person studerar vid ett studieförbund än om samma person läser motsvarande kurs vid högskolan, som ju som bekant inte tar ut någon avgift alls. I det fall bidragen faller bort blir det nödvändigt med avgiftshöjningar av en storleksordning, som sannolikt gör att efterfrågan minskar i sådan omfattning att de s. k. poängkurserna försvinner ur studieförbundens kursutbud.

De personer som i dag studerar vid något studieförbund och har behörighet kommer alltså att hänvisas till högskolan. Vidare kommer de som saknar behörighet till högskolan eller som ej kan beredas plats i fortsättningen att sakna möjlighet till akademiska studier. Värst drabbas de som bor långt från en högskoleort och som i praktiken inte kommer att ha något alternativ, vare sig de är behöriga till högskolestudier eller ej. Det torde vara en jämlikhetsfråga att öka dessa människors möjlighet till högskolestudier, inte att undanröja den.

För den kunskapsförstärkande allmänheten innebär förslaget att möjligheten till och utbudet av akademiska studier kommer att drastiskt minska utan att någon märkbar besparing sker. Att minska medborgarnas valmöjligheter enbart av ideologiska skäl förefaller i detta fall vara ett något förhastat förslag. Systemet för bidrag till studieförbundens verksamhet, som nu

Onsdagen den
13 april 1983

*Bidrag till
studieförbunden
m. m.*

tillämpats under ett verksamhetsår, synes i allt väsentligt fungera väl.

I årets budgetproposition föreslås i stort sett bara sådana smärre höjningar av bidraget till studieförbunden och deras verksamhet som motiveras av allmänna kostnadsökningar. Det är angeläget att studieförbunden också fortsättningsvis får möjlighet att bygga ut sin verksamhet.

Det är viktigt att den traditionella folkbildningsverksamheten, som har till syfte att bredda och fördjupa demokratin genom att stärka folkrörelsernas ställning i samhället och utbilda deras medlemmar för uppgifter och förtroendeuppdrag både inom organisationerna och i samhället i övrigt, på olika sätt stimuleras. I det syftet utgår i det nu gällande bidragssystemet tilläggsbidrag för samhällsinriktad verksamhet. I budgetpropositionen föreslås att dessa tilläggsbidrag med undantag för det s. k. glesbygdssstödet skall höjas för att få bättre effekt. Vi delar uppfattningen, att en höjning av tilläggsbidragen är motiverade för att de skall få bättre effekt. Enligt vår mening finns det inte skäl att vid en sådan höjning undanta tilläggsbidraget till studiecirkel som genomförs i glesbygdskommuner.

Motivet för att höja också tilläggsbidragen till cirkel som genomförs i glesbygd är att de kostnader som är förenade med cirkelverksamheten är avsevärt högre i glesbygdskommuner än i övriga delar av landet.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag anfört vill jag yrka bifall till reservation 2 från folkpartiet och moderaterna samt folkpartireservationen nr 6.

Anf. 82 BENGT WIKLUND (s):

Herr talman! När vi nu behandlar frågan om studieförbundens anslag, återkommer i stort sett argumenten från tidigare år. Därför skall jag först inleda med att kort ge min syn på folkbildningen och studiecirkeln, som vi under de senaste åren har diskuterat ganska ingående i olika omgångar.

Jag är förvånad över att grundsynen på folkbildningens ledande principer inte accepteras av företrädesvis moderata samlingspartiet. Det framgår den här gången i synen på de kursplanebundna universitetscirkelarna.

Omläggningen av bidragsreglerna har i stort sett slagit ganska väl ut, även om en allmän nedgång av studiecirkelverksamheten kan noteras. Detta har enligt min mening en helt annan bakgrund. Det blev helt enkelt för små ekonomiska resurser i systemet under den borgerliga regeringens tid. Detta rättar nu den socialdemokratiska regeringen till, och det är ett förhållande som tydligen inte faller de moderata politikerna i smaken. På annat sätt kan man väl inte tolka reservation 4 om att tilläggsbidrag inte skall utgå till samhällsinriktade ämnen. Samtidigt yrkas avslag när det gäller de i budgetpropositionen angivna nya ämnena svenska och matematik.

Här är moderata samlingspartiet ganska ensamt om sin uppfattning. Det är därför min inledande tanke om bristen på vilja att riktigt förstå folkbildningens principer framstår som mycket markerad. Hur skall man t. ex. tolka herr Nyhages uttalande i dag om att "ösa på", som han säger, när ökningen av hela beloppet är 1,6 %?

De två övriga borgerliga partierna, centern och folkpartiet, har i alla fall

grundsynen med i sina reservationer, där man föreslår lägre höjningar och omfördelningar av tilläggsbidragen. Om de tankarna kan man tala mycket och länge, men jag skall avstå från det och i stället referera till budgetpropositionen, som vi tycker har en bärande princip i sammanhanget. Där sägs att tilläggsbidragen markerar betydelsen av studier som syftar till att utbilda medlemmar i folkrörelser för uppgifter och förtroendeuppdrag i samhället samt av studier som syftar till att höja bildningsnivån bland de stora grupperna socialt och kulturellt missgynnade.

Mot bakgrund av denna principiella grundsyn på folkbildningen som majoriteten företräder menar vi att de höjningar av bidragen som nu föreslås till studiecirklar, både schablonbidrag och tilläggsbidrag, är väl avvägda och nödvändigt välkomna för studieförbunden. Så är också fallet med bidragshöjningarna för de kulturella inslagen i studieförbundens verksamhet. Den uppsökande verksamheten i bostadsområdena skulle behöva ännu bättre anslag, men, som sagt, jag tycker sammantaget att de höjda bidragen till studieförbunden är väl avvägda och fördelade.

Låt mig beträffande kulturverksamheten ändå få säga att riksdagens beslut 1981 om att överföra en del verksamhet i sång, musik, teater och dans från cirkelbidraget till bidrag för kulturverksamhet innebar en ekonomisk försämring. Utbildningsutskottets majoritet vill nu utjämna denna skillnad. Moderaternas metod att bryta ur en del av anslaget till folkbildningen för att påvisa en hög uppräkning bygger på helt felaktiga utgångspunkter.

Vad slutligen gäller den uppsökande verksamheten redovisar statsrådet att de projekt som genomförts i samarbete med de boendes organisationer gett de bästa resultaten. Det måste därför vara rätt att bidragen framöver ges till väl planerade projekt i samarbete med organisationer verksamma i bostadsområdena och att bidragsgivningen anpassas till aktuella behov och möjligheter.

Moderaterna nämner i sin reservation inte ett ord om verksamhetens förankring bland de boende. Det har framgått av några synpunkter i motionerna som vi har haft att behandla i anslutning till detta, och utskottsmajoriteten har också räknat upp en del organisationer med anknytning till bostadsområdena och tycker att de skall få vara med, om de presenterar väl underbyggda projekt. I stället fortsätter herr Nyhage i dag med att misstänkliggöra ABF och säga att verksamheten är skraddarsydd för ABF osv. Det är ganska otillständigt att fortsätta debatten på det sättet som moderata samlingspartiet gör, när man kan se hur verksamheten har utvecklats och hur olika organisationer har haft möjligheter att vara med. Vad vi absolut fordrar är att det skall vara väl underbyggda projekt, herr Nyhage, om man skall vara med i denna verksamhet i bostadsområdena. Det behöver både den uppsökande verksamheten i bostadsområdena och verksamheten inom studieförbunden som helhet.

Herr talman! Med detta yrkar jag avslag på samtliga reservationer i utskottsbetänkandet och bifall till utskottets förslag.

Onsdagen den
13 april 1983

*Bidrag till
studieförbunden
m. m.*

Anf. 83 KERSTIN GÖTHBERG (c):

Herr talman! Bengt Wiklund relaterade ur propositionen syftet med tilläggsbidragen. Jag skall inte upprepa det. Jag instämmer i att det är för just dessa ändamål som man behöver använda tilläggsbidragen. Jag skulle bara vilja fråga varför inte dessa kriterier skall gälla också för de stödområden som tidigare har fått tilläggsbidrag. Varför skall de sättas i strykclass denna gång?

Anf. 84 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Det är svårt att dra gränsen mellan kursplanebundna och ej kursplanebundna universitetscirklar. Den nuvarande verksamheten på detta område är till stort gagn för människorna i glesbygd. Det är de som har lång väg till högskolorna och som kan använda sig av denna verksamhet. Det är dem som vi slår vakt om. Och denna verksamhet betyder verkligen inte några ökade kostnader för samhället.

Riksdagen har vid upprepade tillfällen varit överens om att priobidragen skall avskaffas. Det har varit total enighet på den punkten. Trots detta återkommer nu socialdemokraterna och vill införa bidrag av denna typ, som kommer att styra studievealet. Vi anser att det är fel. Studievealet skall inte grundas på de kriterierna, utan på angelägenhetsgraden för den enskilde som väljer att studera.

Det är ofrånkomligt att kulturbidragen är mycket kraftigt höjda. Jag vagar påstå att de har höjts kraftigare än något annat anslag i hela statsbudgeten. Jag har inget emot ökade anslag till kulturverksamheten, men jag måste känna och ta mitt ansvar för samhällsekonomin. Da måste vi, även om det smärtar, våga säga nej. Det är det som vi moderater gör.

Den uppsökande verksamheten skall vara förankrad hos de boende, säger Bengt Wiklund. Vi har inte ansett något annat. Men det förslag som nu föreligger och som utskottsmajoriteten står bakom innebär ett tvång att förankra verksamheten hos i berörda bostadsområden befintliga organisationer. Vi tycker att det är ganska allvarligt att ställa studieförbunden inför ett sådant tvång. Jag vidhåller, för att citera Bengt Wiklund, att detta är en skraddarsydd verksamhet för ABF. Jag tror faktiskt att studieförbunden är kapabla att klara denna uppgift utan pekpinna från samhällets sida. Studieförbunden skall själva kunna avgöra hur denna verksamhet skall läggas upp. Jag skulle gärna vilja fråga Bengt Wiklund: Vad är studieförbundens verksamhet när det gäller att få kontakt med de studerande människorna om inte just uppsökande verksamhet? Varför skall vi införa tvång i det sammanhanget?

Anf. 85 BENGT WIKLUND (s):

Herr talman! Jag börjar med det senaste skrämselfskottet från herr Nyhages sida, att det här skulle röra sig om någon form av tvång. Jag uppmanar herr Nyhage att läsa utskottets betänkande, där vi räknar upp en rad organisationer som kan tänkas samarbeta inom bostadsområdena för att verksamheten skall breddas och fördjupas. Trots att herr Nyhage upprepar

sitt påstående hävdar jag fortfarande – och jag kommer att göra det ännu mer bestämt i fortsättningen – att det är en ren oförskämdhet att säga att denna verksamhet är skraddarsydd för ABF. Och några pekpinnar är det inte fråga om i det här sammanhanget.

Vad beträffar "påösnigen" i verksamheten är det klart att herr Nyhage kan åberopa kulturanslaget och säga att det är uppräknat med 20 %, men jag betonade att hela det samlade anslaget till studieverksamhet och folkbildning, där kulturverksamheten ingår, är uppräknat med 1,6 %.

Då måste ju studieförbunden själva få vara med och prioritera vilka områden de vill ha större påslag till, och den möjligheten har de haft under resans gång. Det är fortfarande så, herr Nyhage, att kulturanslaget ligger avsevärt lägre än anslagen till de övriga verksamheterna.

Till Kerstin Göthberg vill jag säga att kriterierna för att ge företräde till stödområdena kvarstår, men någonstans måste man ändå spara. Kerstin Göthberg vet att vi inte hade möjlighet att breda på ytterligare. Ni har ett förslag om att man skulle omfördela pengarna på annat sätt, men det förslaget accepterades inte.

Sedan är det då de kursplanebundna universitetscirkarna. På den punkten måste jag säga att herr Nyhage inte har lärt sig ett dugg om folkbildningens grundprinciper, när han kan påstå att det är den sortens studiecirklar vi skall slå vakt om.

När herr Nyhage litet tårdränkt talar om att det är glesbygdens människor som kan tillgodogöra sig dessa studiecirklar, vill jag bara säga att universitet och högskolor prövar så många andra modeller – distansundervisning och liknande – som ger bättre resultat för dem som vill studera på universitets- och högskolenivå än den typ av studiecirklar som herr Nyhage ömmar för.

Slutligen vill jag bara fråga herr Nyhage: Är det fel att människor i allmänhet lär sig svenska? Är det fel att de lär sig samhällsämnen, lär sig se kritiskt på den aktuella samhällsdebatten och utifrån dessa kritiska synpunkter utformar förslag som de för fram i debatten?

Anf. 86 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Det är inte alls fel att lära sig svenska, engelska, matematik, samhällskunskap och allt vad det kan vara, tvärtom. Men vi har inte bara en gång utan flera gånger varit helt överens om här i kammaren att vi inte skall ha en typ av bidrag som styr verksamheten. Jag menar att det beslutet skall vi vidhålla, och därför säger vi nej till förslaget om tilläggsbidrag till studiecirklar i vissa ämnen. Studiecirkarna i dessa ämnen får alltså inordnas under den ordinarie verksamhet som studieförbunden bedriver.

Bengt Wiklund påpekade att det i betänkandet räknas upp en rad organisationer med vilka studieförbunden kan samarbeta när det gäller projekt för den uppsökande verksamheten. Ja visst, låt studieförbunden delta i sådan samverkan, men låt oss visa så mycket tilltro till studieförbundens eget ansvar, till deras egen förmåga och kunskap att vi inte kommer med en massa pekpinnar åt dem!

Nr 118

Onsdagen den
13 april 1983

*Bidrag till
studieförbunden
m. m.*

Onsdagen den
13 april 1983

*Bidrag till
studieförbunden
m. m.*

Skillnaden, Bengt Wiklund, mellan ditt och mitt synsätt är att jag anser att den här frågan skall studieförbunden handlägga, men du lägger tvång på studieförbunden, och det tycker jag är mycket allvarligt.

Det går ändå inte att förneka att det totala anslaget för kulturverksamhet har påtagligt ökat. Jag upprepar, herr talman, att jag självfallet tycker att vi skall kunna ha ökade bidrag även på det området, men jag känner mitt samhällsansvar och inser att om vi inte är beredda att spara i dag, får vi det mycket mycket värre i morgon. Den olyckan vill inte jag skall drabba studieförbunden.

Slutligen: När det gäller universitetscirkelarna konstaterar jag att Bengt Wiklund inte har förståelse för att man skall slå vakt om glesbygdens människor. Hans hånfulla tal om tårögdhet tar jag med ro, måste jag säga. Det bekommer mig inte. För mig är det mycket viktigare att slå vakt om människors möjligheter att studera än att falla undan för Bengt Wiklunds hän.

Anf. 87 KERSTIN GÖTHBERG (c):

Herr talman! Bengt Wiklund säger att motivet för att man inte har ökat stödet till glesbygdscirkelarna är att resurserna är begränsade och att inbesparingarna måste göras någonstans. Ja, det är klart att det här är fråga om prioritering. Vi tycker att man skulle få en rättvisare fördelning genom vårt förslag och att det är viktigt att just de människor som bor mycket långt ifrån varandra och får vidkännas stora kostnader för att kunna delta i studiecirkeilverksamhet också får sin del av bidragen. Om man i stället för att höja tilläggsbidragen på alla områden med 10 kr, höjer dem med 7 kr., får ju även den här delen av verksamheten ett litet tillskott. Därmed tycker vi att man nått den rättvisa som är möjlig att nå inom de begränsade resurser vi har.

Anf. 88 BENGT WIKLUND (s):

Herr talman! Jag skulle vilja be herr Nyhage att vid lämpligt tillfälle tala om för mig exakt när vi har varit helt överens om de synpunkter som herr Nyhage haft. Jag tror att herr Nyhage har haft en liten ankdamm för sig, där han blivit överens med sig själv och några gelikar. Jag är inte överens med honom och har aldrig varit överens med honom. När vi debatterade förra året var det några som sade till mig att jag verkade litet för elak, och det är klart att man måste bli litet upprörd, när man upplever hur någon utifrån de principer som ändå borde gälla för oss alla inom folkbildningen går på så som herr Nyhage gör varje år i den här frågan.

Vad är det för tvång som det är fråga om? Är det ett tvång när vi vidgar verksamheten för organisationer i bostadsområden, kyrkans organisationer, invandrарorganisationer, handikapporganisationer? Vad ligger det för tvång i att man vidgar verksamheten? Tvånget ligger enligt herr Nyhage i att man måste läsa svenska. Det håller inte de människor med om som tidigare inte har haft möjligheter att förkovra sig i svenska språket. Jag ser att Birgitta Rydle står bakom herr Nyhage. Hon är lärare i svenska och borde kunna tala

om för Hans Nyhage vilken grund svenska språket är i detta sammanhang och vilken vikt vi lägger vid det. Att man sedan dessutom kan studera samhällsfrågor, så att man kritiskt kan granska verksamheten och framlägga konstruktiva förslag utifrån är också värdefullt.

Även om Hans Nyhage inte är tärögd när det gäller kulturverksamheten, så kan han väl ändå ta till sig sin förre partiledares råd till metallarbetarna: Sov lugnt om natten! För de stora grupper som över huvud taget inte har möjlighet att ta del av de kulturverksamheter som bedrivs i övrigt är studieförbundens kulturaktiviteter väldigt värdefulla enligt mitt sätt att se.

Till Kerstin Göthberg: Jag sade att ni åtminstone hade folkbildningsprinciperna med er i era reservationer, och det står jag för. Men lyssna på herr Nyhage, Kerstin Göthberg! Då får ni höra vilket sällskap som vi egentligen befinner oss i. För oss är det fråga om att diskutera två eller tre kronor hit eller dit, och där har vi bestämt oss för en annan prioritering än den som Kerstin Göthberg förespråkar. Men lyssna, som sagt, på herr Nyhage! Vi måste ju i alla fall hålla på folkbildningens grundprinciper. Det upplevde jag att Kerstin Göthberg och jag var överens om. Att vi sedan inte nådde ända fram, för att använda också en annan berömd partiledares ord, må väl vara hänt. Vi får väl se om vi kan lägga in mer pengar i systemet nästa år och ta bort de fläckar som fortfarande finns och de som finns med i några av de reservationer som föreligger.

Anf. 89 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Jag vill bara säga till Bengt Wiklund att om han tittar i gamla protokoll när det gäller utbildningsutskottets tidigare ställningstaganden skall han finna att vi har uttalat att vi alla står bakom att priobidragen skall avskaffas. Det råder ingen tvekan om det. Jag kan tyvärr inte hänvisa till exakt årtal, men det är på det sättet att vi på den punkten har varit överens. Jag kan bara hänvisa, herr talman, till tidigare utskottsbetänkanden.

Bengt Wiklund menade vidare plötsligt att jag skulle ha varit för ett tvång att läsa svenska. Jag har över huvud taget inte uttalat mig om ett tvång att läsa svenska, även om jag har gått emot priobidraget när det gäller svenska. Tvånget gäller den uppsökande verksamheten, som enligt utskottsmajoriteten skall ske i samarbete med organisationer på bostadsområdet. Där måste man samarbeta med dessa organisationer. Det är detta jag har vänder mig emot, eftersom jag tycker att studieförbunden själva är väl skickade att sköta den här uppgiften. Det är det tvånget, herr talman, jag vänt mig emot. Det tycks inte Bengt Wiklund riktigt ha förstått.

Anf. 90 BENGT WIKLUND (s):

Herr talman! Beträffande organisationer som Hans Nyhage talar om skall jag inte upprepa vad som gäller där. Det kan Hans Nyhage liksom alla andra kammarledamöter läsa om i utbildningsutskottets betänkande. Men beträffande resonemanget om att vi var överens om att priobidraget skall avskaffas vill jag säga, Hans Nyhage, att det gällde för det fall att vi skulle anta

Onsdagen den
13 april 1983

*Bidrag till
studieförbunden
m. m.*

folkbildningsutredningens förslag, som lades fram vid en tidpunkt då ni hade majoriteten och kunde förverkliga folkbildningsutredningens förslag. Så skedde emellertid inte. Därför behöll vi priobidraget och därför förbättrar vi det nu tills vi hittar en annan modell för hur verksamheten skall bedrivas. Då skall hela folkbildningsutredningens förslag genomföras om vi skall få någon tillfredsställande lösning.

Herr Nyhage kan aldrig komma ifrån att vi skall ge tilläggsbidrag till vissa typer av studiecirklar. Om vi skulle ta bort dem, skulle det drabba de grupper som herr Nyhage räknade upp i sitt glödande tal om folkuniversitetscirklar för glesbygdens folk. Det drabbar de grupper som är mest utsatta i samhället. Dem värnar vi enligt folkbildningstanken. Det är en väldigt viktig uppgift som vi har tagit på oss inom studieförbunden.

Jag vill än en gång säga: Jag beklagar att herr Nyhage, som representerar ett betydande studieförbund, Medborgarskolan, för till torgs den här uppfattningen i riksdagsarbetet.

Anf. 91 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Jag har aldrig talat om folkuniversitetscirklar. Jag har talat om universitetscirklar genom studieförbunden, och det är en våldsam skillnad. Jag vidhåller att universitetscirklar genom studieförbunden har en stor och betydelsefull uppgift att fylla bland människorna i glesbygd.

När det sedan gäller priobidraget minns Bengt Wiklund tyvärr fel, när han anknuter detta till folkbildningsutredningen. Riksdagen har helt oberoende av folkbildningsutredningen i princip beslutat att detta bidrag skall avskaffas. Det är bara att gå tillbaka och läsa tidigare betänkanden från utbildningsutskottet för att bli övertygad om det riktiga i detta.

Anf. 92 BENGT WIKLUND (s):

Herr talman! Jag beklagar felsägningen. Hans Nyhage har rättat mig helt riktigt, och jag hoppas att det framgår av protokollet. I brädskan kan man säga fel. Jag delar helt och hållet hans uppfattning på den punkten.

Sedan tycker jag, ärligt talat, att det verkar som om Hans Nyhage är "vaccinerad med grammofonstift", så jag skall inte fortsätta att diskutera med honom. Nu har han glidit så långt att han säger att vi i princip var överens. Men en sak är fullständigt klar: Bakgrunden till diskussionen om priobidraget, där vi var överens, var att vi skulle genomföra en reform enligt folkbildningsutredningens förslag. Det skall vi historiskt fortsätta att diskutera i ett annat sammanhang.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 3 (högsta antal timmar per studiecirkelsammankomst inom konsthantverksområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 225 röster mot 71 för reservation 1 av Per Unckel m. fl.

Mom. 4 (kursplanebundna universitetscirklar)

Utskottets hemställan bifölls med 205 röster mot 92 för reservation 2 av Per Unckel m. fl.

Mom. 5 (schablonbidragen till studiecirkelverksamhet)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 3 av Per Unckel m. fl., bifölls med akklamation.

Mom. 6 (tilläggsbidragen till studiecirkelverksamhet)

Efter ställda propositioner på
dels reservation 4 av Per Unckel m. fl.,
dels reservation 5 av Kerstin Göthberg och Pär Granstedt samt
dels reservation 6 av Jörgen Ullenhag
antogs reservation 4 av Per Unckel m. fl. till kontraposition.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan genom votering med uppresning.

Mom. 8 (kulturverksamhet i studieförbunden)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 7 av Per Unckel m. fl., bifölls med akklamation.

Mom. 9 (upsökande verksamhet i bostadsområden)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 8 av Per Unckel m. fl., bifölls med akklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

15 § Avfallshantering och återvinning

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1982/83:26 om avfallshantering och återvinning.

Anf. 93 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! För att besvara ett antal motioner, bl. a. vpk:s partimotion 1982/83:485, har jordbruksutskottet till riksdagens behandling framlagt betänkandet 1982/83:26 om avfallshantering och återvinning. Jag avser att i mitt anförande ge först en allmän syn på de behandlade frågorna och sedan kommentarer till utskottets svar på de olika motionsyrkandena.

De första 20–25 åren efter det andra världskrigets slut, perioden 1946–1970, innebar, både här i landet och i övriga industriländer, en snabb utbyggnad av den industriella produktionsapparaten och en kraftig urbanisering. Det agrara samhällets mera nära anknytning till naturen och vad denna har att ge människorna är bruten, och produktionen och det mänskliga boendet har separerats från de betingelser som ytterst är deras grund. Under

Onsdagen den
13 april 1983

*Avfallshantering
och återvinning*

1960-talet började ett uppvaknande och en insikt om att det urbaniserade industrisamhället hade två sidor.

Å ena sidan kunde det ge människorna ökad välfärd, i varje fall i vad gäller ett bättre boende och mera konsumtionsvaror. Men å andra sidan började man komma till insikt om industrisamhällets negativa verkningar på den mänskliga miljön. Dessa problem sträcker sig också till jordbruks- och trädgårdsnäringarna, vilkas produktivitet höjts kraftigt genom långt driven användning av teknik och maskiner. Förutsättningen för denna teknik har också varit användande av kemiska medel i såväl jord- som skogsbruk.

Vad det nu måste handla om är att söka eliminera så mycket som det bara är möjligt av dessa nya produktionsmetoders skadliga verkningar. Det handlar vidare om att hushålla med naturresurser som vi nu vet inte är obegränsat tillgängliga. Det handlar också om hur vår generation betar sig mot de generationer som rimligen kommer efter oss. Vårt handlande i dag sätter spår efter sig långt in i framtiden. Vi motionärer är klart medvetna om att vi här i Sverige inte ensamma kan lösa dessa mänskliga miljö- och resursproblem, utan dessa problems lösning i stort beror också på vad de andra industriländerna gör. Men som ett utvecklat industriland måste Sverige vara långt framme, helst vara ledande, i de här viktiga framtidsfrågorna.

Utgångspunkten för vår motion om hushållning med naturresurser och avfallshantering är den proposition som riksdagen antog redan 1975 om återvinning och omhändertagande av avfall, dvs. proposition 1975:32. Ett viktigt principiellt avsnitt ur den propositionen har vi citerat i inledningen till vår motion och deklarerat vår fulla uppslutning till den. Det är mot bakgrund av att vi anser att det hänt alltför litet efter riksdagens beslut år 1975 och behovet av att få en årlig redovisning av läget inför riksdagen som vi har motionerat. Vi vill också påminna om att mycket av det vi aktualiserat i motionen tagits upp av socialdemokraterna under deras tid i opposition. Därför finns det i dag förväntningar på att den nya riksdagsmajoriteten skall vidta mer beslutsamma åtgärder i syfte att föra dessa viktiga miljö- och resursfrågor närmare sin lösning.

Med detta övergår jag till att kommentera den behandling som våra nu aktuella motionsyrkanden fått i utskottets betänkande. Jag börjar med vårt första yrkande om åtgärder för att väsentligt öka insamlingen av returpapper i landet. Vi har pekat på att den målsättning som antogs 1975 inte uppnatts i fråga om inleveranser av returpapper, men väl då det gällt att tillskapa industriella resurser för att ta hand om den viktiga fiberråvara som returpapperet är avsett att vara.

Utskottet hänvisar till sitt uttalande år 1982 att returpapper skall användas som fiberråvara och inte brännas. Man säger att massfabriker och pappersbruk har ansvar för att priset på returpapper sätts så att ökad insamling möjliggörs. Utskottet påminner också om att det är kommunerna som bär huvudansvaret för pappersinsamlingen.

Vidare säger utskottet att jordbruksministern tagit initiativ till överläggningar mellan kommunerna och industrin i syfte att öka tillflödet av

returpapper och att man kan förvänta sig att resultatet av dessa överläggningar kan leda till att bl. a. vårt motionskrav om returpapper kan komma att bli tillgodosett. Med detta har vi t. v. låtit oss nöja och inte reserverat oss på den punkten.

I vårt motionsyrkande nr 4 har vi krävt åtgärder för att återvinna metall- och plastskrot ur hushållsavfall. Utgångspunkten är här riksdagens beslut år 1975, som jag också inledningsvis hänvisade till. Vi måste av miljö- och resursskäl ta till vara det användbara material som finns i avfallet, både från hushållen och från industrin. Det kan inte heller få vara så att kommunerna av lönsamhetsskäl avstår från denna materialåtervinning; den är så viktig att den också måste få lov att kosta. Staten och kommunerna måste sedan gemensamt söka sig fram till ekonomiska lösningar. Vi har här ett aktuellt exempel från Örebro kommun där man överväger att upphöra med materialåtervinning därför att det inte ger avsett ekonomiskt utbyte. Här anser naturvårdsverket, liksom jag nyss har sagt, att denna verksamhet måste få kosta. I utskottets betänkande påminns också om att producenten enligt 1975 års beslut bör ta ansvar för det avfall som omedelbart eller på sikt uppkommer av en produktion och att det kan tas om hand på ett från miljö- och resurssynpunkt riktigt sätt.

Jag vill för min del betona den viktiga principiella innebörden i detta beslut. Genomfört skulle det leda till att alla produkter borde underkastas en granskning redan på planeringsstadiet utifrån återvinnings- och miljösynpunkter. Själva produkterna skulle redan från början utformas och sammansättas så att återvinning blir så lätt som möjligt och att destruktion av det avfall som likväl uppstår kan ske på ett från miljösynpunkt godtagbart sätt. Där är vi inte i dag, men jag anser för min del att det är nödvändigt att framdeles komma dit i vår miljö- och resurspolitiska planering.

Utskottet påminner om att riksdagen vid 1981/82 års riksmöte gjort ett tillkännagivande till regeringen om att särskilda åtgärder bör vidtas för att hindra spridningen av giftiga tungmetaller med hushållsspor och att den frågan nu bereds inom regeringens kansli. Utskottet påminner också om att det pågår ett intensivt arbete i olika instanser för att få fram metoder för förbättrad återvinning och minskade skador på miljön i samband med avfallshantering.

I utskottsskrivningen nämns också att naturvårdsverket avser att inom kort lägga fram en rapport om tungmetallhaltiga batterier, med förslag till separat insamling av dessa. Jag vill i det sammanhanget påminna om att vi tidigare år aktualiserat just den frågan och krävt ett pantsystem och organiserad insamling. Det är självfallet bra att den frågan nu förs framåt.

Med hänvisning till nu pågående åtgärder på området anser utskottet att vårt motionsyrkande nr 4 inte skall föranleda något särskilt uttalande från riksdagen. Också här låter vi oss t. v. nöja med detta.

Slutligen behandlas yrkandena 6 och 7 om miljöfarligt avfall och avloppsrening. I yrkandet 6 kräver vi åtgärder för att stoppa tungmetallerna vid källorna, så att de inte skall nå reningsverken och förgifta slammet. För man bort tungmetallerna från slammet, ökar möjligheterna att använda det

Onsdagen den
13 april 1983

*Avfallshantering
och återvinning*

som jordförbättringsmedel. Vi menar att kommunala bolag för att framställa och leverera jordförbättringsmedel bör uppmuntras. Vi föreslår också att den elproduktion som förekommer vid stora reningsverk, med avfallet som energikälla, bör befrias från skatt. Det är inte rimligt att sådan elproduktion skall stoppas genom skattebeläggning. Vi anser också att kalkfällning skall införas i ökad omfattning vid reningsverken.

Utskottet hänvisar till att riksdagen redan tidigare framhållit det önskvärda i att avloppsreningen kan förbättras genom avskiljande av bl. a. tungmetaller vid källan och att det näringsrika avloppsslammet skall kunna renas och utnyttjas produktivt. Utskottet hänvisar också till att kommunerna skall förmås att övergå till kalkfällning eller kalktillsats, där så är motiverat i försurningsbekämpande syfte. Utskottet påpekar att det pågår en ständig verksamhet för att förbättra avloppsreningen. Därför avstyrks motionen i denna del. Här menar vi att det hänt alldeles för litet efter år 1975, och vi har därför fogat en reservation till utskottsbetänkandet på den punkten.

Vad sedan gäller det miljöfarliga avfallet, tar vi i vårt yrkande 7 upp deklARATION och slutlig destruktion av sådant avfall. Efter riksdags- och regeringsbeslut är ju nu en anläggning under uppförande vid Norrtorp i Kumla kommun, för mottagande och destruktion av miljöfarligt avfall. Lokaliseringen har varit mycket kontroversiell, och ännu när anläggningen närmar sig sitt färdigställande råder stor misstänksamhet inom den lokala befolkningen mot anläggningen. Man är rädd för utsläpp som kan skada människor och miljö.

Vi har i vår motion knutit an till de stämningar som finns hos den lokala befolkningen, men inte i syfte att skrämja upp folk, utan i stället för att från myndigheternas sida få betryggande besked om anläggningen. I utskottets betänkande sägs att ytterst stränga utsläppsregler angetts för anläggningen och att av miljöskyddslagen rent strikt följer ansvar för olägenheter som kan vållas av anläggningen. Av detta följer ju att den som anser sig ha lidit skada inte behöver bevisa att skadan vållats av anläggningen, utan det är de för anläggningen ansvariga som skall visa att skadan i stället har vållats av annan.

Utskottet säger att provdrift kan väntas bli påbörjad hösten 1983, alltså redan i höst. Jag vill betona att det är av yttersta vikt att haverier med miljöfarliga utsläpp helt undviks. Om anläggningen sköts bra från början och hålls under trovärdig kontroll, kan kanske befolkningens misstänksamhet efter hand komma att minska och anläggningen bli accepterad.

Jag vill också påminna om jordbruksutskottets svar på en av våra motioner ett tidigare år. Det förklarades att man vid SAKAB skall följa den tekniska utvecklingen på destruktionsområdet. Det kan ju vara så, att det för särskilt giftiga ämnen kan komma fram ny teknik med vilken man på ett säkrare sätt än med den nu etablerade kan förstöra miljöfarligt avfall.

Jag vill också hänvisa till den debatt som under den senaste tiden har förekommit i pressen om SAKAB. I denna debatt har det från industrins sida hävdats att anläggningen blivit så dyr att den inte kommer att kunna hålla rimliga priser på sin destruktion för industrin. Det får ju inte bli så, att vi står

med en färdig, och dyr, destruktionsanläggning för miljöfarligt avfall, om avfallet ändå hamnar ute i naturen eller ligger kvar på olika upplag. I så fall rostar så småningom faten sönder, så att giftet ändå kommer ut i naturen. Att den industri som genererar miljöfarligt avfall själv tar hand om detta är ju helt i överensstämmelse med gällande ordning, om det sker på ett miljömässigt godtagbart sätt.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till den reservation som John Andersson fogat till jordbruksutskottets betänkande 1982/83:26.

Anf. 94 GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Under 1960- och 1970-talen fick vi i Sverige en större medvetenhet om problemen med hanteringen av miljöfarligt avfall. Jag har den allra största beundran för Per Israelssons stora intresse och goda kunskaper när det gäller miljövärdsfrågor. Jag förstår att han, liksom många andra, tycker att det bör hända mycket på detta område. Det händer också en hel del, fast det kanske inte syns så mycket utåt. Som framhölls i betänkandet har det införts deklARATIONSSKYLDIGHET beträffande miljöfarligt avfall. F. n. undersöker naturvårdsverket om erfarenheterna från de senaste generella deklareringsomgångarna, bl. a. 1980 års, kan ge uppslag till nya miljövärdsinsatser beträffande avfallshantering. Det är ju känt att det behövs en ökad forskning och en ny teknik, om man på ett lämpligt sätt skall kunna ta hand om alla de kemiska avfallsprodukter av miljöfarlig art som främst kommer från industrin. Därför är det också positivt att riksdagen för några veckor sedan kunde besluta om ökade medel till miljövärd-forskning och miljöskyddsteknik. Det kommer att få stor betydelse för detta område.

Men det är ju främst i kommunerna – nära avfallsprodukterna – som insatserna måste göras, som återvinningen måste främjas. I dagarna har jordbruksdepartementet med Kommunförbundet träffat en överenskomst om att Kommunförbundet skall gå ut med en rekommendation till kommunerna om genomförande av en kartering av alla gamla avfallsupplag. Jag tror att en sådan kartering kan bli en nyttig redovisning, som också kan ge kommunerna en ledning i deras arbete.

I naturvårdsverkets långtidsprogram för 1980-talets miljövärdarbete lovar verket att utarbeta råd och riktlinjer inom områden som berör det miljöfarliga avfallet samt att stödja forskningsprojekt som ökar kunskapen om hanteringen av det miljöfarliga avfallet.

De frågor som har tagits upp i vpk:s motion har alltså lett till en hel del. Jordbruksutskottet har ju också tidigare riktat uppmärksamheten på de problem som har nämnts i vpk:s motion, bl. a. tungmetallerna i avloppsslammet och en ökad användning av kalktillsatser eller kalkfällning.

När Per Israelsson här säger att han väntar sig mera aktiva åtgärder när man har fått en annan regering, så skulle jag gärna vilja framhålla att det första och viktigaste som man kan göra är att sätta mera fart på forskningen, på utvecklingen av den teknik som behövs. På ett område, nämligen när det gäller returpapper, har det ju redan börjat hända en hel del. Det pågår insamlingar ute i kommunerna. Men vi vet alla att det stora problemet är att

Onsdagen den
13 april 1983

*Avfallshantering
och återvinning*

kommunerna inte finner denna verksamhet vara särskilt ekonomiskt bärande på grund av att pappersbruken inte ger ett ordentligt pris för returpapperet.

Det kan naturligtvis finnas en risk för att kommunerna, med den ansträngda ekonomiska situation de f. n. har, kan minska sin ambitionsnivå när det gäller avfallshantering. Därför tycker jag att det är ett viktigt besked som jag i dag har fått från jordbruksdepartementet, att man tillsammans med Kommunförbundet ämnar försöka ta itu med dessa problem. Jag tror att det är nyttigt därför att det kan hålla uppe ambitionsnivån i kommunerna.

Jag tror också att den kemikommission som man har tillsatt i dagarna kan få uppgifter även på detta område. Ytterst är det ju fråga om de farliga kemikalier som används i industrin och som så småningom ger miljöfarligt avfall. Kan vi komma till rätta med – och begränsa – mängden av farliga kemikalier, så kommer också avfallshanteringsproblemet att minska.

Till det som Per Israelsson anförde om SAKAB skulle jag gärna vilja säga att även om vi får erkänna att befolkningen runt omkring anläggningen är rädd för utsläpp, så har vi ändå här i riksdagen fattat beslutet om denna anläggning, som är helt nödvändig för det mest farliga avfallet. Anläggningen är ju nu så gott som färdig. Man har alltså, fram till dess att den skall tas i bruk på hösten 1983, ett halvt år på sig då man kan provköra anläggningen och testa dess säkerhet och effektivitet. Jag är också säker på att denna tid kommer att användas effektivt för att få fram en teknik i anläggningen som kan tillförsäkra den kringboende befolkningen en trygghet – att de inte kommer att drabbas av farliga utsläpp. Jag tror alltså att det var helt nödvändigt att vi fick denna riksänläggning, och jag tror att det är mycket viktigt att vi alla tillsammans i riksdagen nu understryker behovet av den och inte på något vis försöker försvåra arbetet.

Herr talman! Med hänvisning till att hanteringen av miljöfarligt industriavfall redan är prioriterat område för både departement och andra myndigheter yrkar jag härmed bifall till utskottets förslag och avslag på den reservation som är fogad till betänkandet.

Anf. 95 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag tror att Grethe Lundblad och jag i grunden är rätt överens i de här frågorna. Jag skall bara göra några kommentarer till vad hon sade.

Grethe Lundblad betonar hela tiden nödvändigheten av forskning och utveckling av teknik. På den punkten tror jag också att vi är överens. Som jag redan nämnt har vi tidigare i en motion påpekat att det när det gäller SAKAB är viktigt att följa utvecklingen av ny teknik. Bl. a. skulle man kunna tänka sig biologiska metoder för att bryta ned giftigt, miljöfarligt avfall. Man kan också tänka sig metoder – exempelvis plasmateknologi – som ger högre temperatur än den anläggning som SAKAB nu far. Vi är överens om att det är viktigt att följa utvecklingen på det här området.

Grethe Lundblad sade också att de frågor som vi tagit upp i vår motion i år,

och även tidigare år, nu börjar leda till åtgärder. Det håller jag med om. Det är därför vi i år inte har reserverat oss mer än på en enda punkt.

Sedan tog Grethe Lundblad upp frågan om kommunernas ekonomi; hon befarade att den kan leda till en lägre ambitionsnivå på det här området. Det är just det som håller på att hända i Örebro kommun, som jag nämnde i mitt första anförande. Man har ett verk där man kan sortera hushållssopor, men där är man nu i färd med – i varje fall funderar man på – att lägga ned den verksamheten, just av kommunalekonomiska skäl och därför att man får för dåligt pris för de sorterade produkterna. Det är en utveckling som vi självfallet inte skall acceptera. Då måste det till en dialog mellan stat och kommun, så att man på något sätt kan fortsätta med verksamheten.

När det slutligen gäller SAKAB är vi också i stora drag överens. Men jag vill ytterligare påminna om att den frågan har varit mycket kontroversiell. Inte minst den sittande herr talmannen fick en mycket svår omgång i samband med ett möte som vi hade i Kumla om just SAKAB. Jag beundrade hans tålmodighet vid det tillfället; det var verkligen hårda tag och en våldsam opposition mot anläggningen. Att den sköts på ett sätt som så småningom kommer att inge förtroende tror jag är utomordentligt viktigt.

Anf. 96 GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Jag kan hålla med Per Israelsson om att det är mycket viktigt att SAKAB möts med förtroende av hela befolkningen, även den kringboende. Jag tror också att all nödvändig expertis kommer att ställas till förfogande för att verkligen få till stånd metoder vid SAKAB som kan garantera en god miljö i omgivningen.

Beträffande det jag sade om kommunerna vill jag gärna hänvisa till naturvårdsverkets program för 1980-talet. Man slår där ganska klart fast, bl. a. för att kommunerna skall läsa det, att avfallshantering och återvinning på sikt är lönsamma för både industri och samhälle – man kan utveckla nya tekniker, man kan få fram nya ämnen, som man kan använda i stället, och det kan på sikt vara till fördel för svensk industri. Det är på sikt också till fördel för samhället att vi inte bara kastar bort avfall som verkligen kan användas – till att skapa energi och kanske till att skapa nya gödselmedel, som kan ersätta de dyra, importerade medel vi nu måste ha.

Man får alltså slutligen konstatera att det är viktigt att vi hjälps åt att få kommunerna att inse att avfallshantering och återvinning är lönsamma insatser i den kommunala verksamheten. Därför tycker jag att utskottets skrivning, i vilken man också har betonat all den verksamhet som är på gång, bör vara tillräcklig för att även vpk skall ansluta sig till utskottets hemställan.

Herr talman! Jag yrkar än en gång bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Onsdagen den
13 april 1983

*Anslag till
bostadsförsörjning
m. m.*

Mom. 1-3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4 (avloppsrening)

Utskottets hemställan bifölls med 282 röster mot 19 för reservationen av John Andersson.

16 § Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1982/83:29 Godkännande av 1982 års internationella juteavtal (prop. 1982/83:106 delvis)

Utskottets hemställan bifölls.

17 § Anslag till bostadsförsörjning m. m.

Föredrogs civilutskottets betänkande 1982/83:22 om anslag till bostadsförsörjning m. m. (prop. 1982/83:100 delvis).

Anf. 97 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Under valrörelsen gick socialdemokraterna ut med en rad löften till väljarna. Ett av dessa löften var att öka bostadsbyggandet. Bara socialdemokraterna fick makten skulle det bli fart på byggandet, och då skulle det bli jobb inte bara för byggnadsarbetarna utan också i cementindustrin, Electrolux skulle få sälja kylskåp och spisar, och hela kedjan av företag ända ner till den nu så berömda gardinfabriken i Kinna skulle blomstra, lovade Olof Palme.

I dag vet svenska folket att löftena var litet eller intet värda. Bostadsbyggandet sjunker och antalet outhyrda lägenheter ökar.

Vi riksdagsledamöter får brev från de fackförbund som företräder de olika yrkesgrupperna inom byggsektorn, där de uttrycker sin oro över jobben, osv. Verkligheten har ännu en gång visat sig vara socialdemokraternas största fiende. Det går helt enkelt inte att hålla så rundhänta vallöften som socialdemokraterna strödde omkring sig i 1982 års valrörelse. Framför allt går det inte längre att producera bostäder, som planeras och utformas av politiker och byråkrater utan att de blivande konsumenterna får vara med och bestämma hur bostäderna skall se ut. Sannolikt kommer vi att få vara med om att slakta många heliga kor på detta område, innan vi får en fungerande bostadsmarknad.

Vi moderater har i årtal pläderat för en annan bostadspolitik, där konsumenternas önskemål skall styra inriktningen och omfattningen av byggandet. Kort sagt: marknadsekonomi måste få fungera även på detta område.

Frihet att välja bostads- och upplåtelseform är grunden i vår politik. Därför måste vi införa ägarlägenheter i flerfamiljshus samt underlätta

*Anslag till
bostadsförsörjning
m. m.*

bildandet av bostadsrätter men inte införa ytterligare restriktioner, vilket regeringen förordar i en proposition som skall behandlas här i kammaren senare i vår. Där undantar regeringen den s. k. allmännyttans hyresgäster från att kunna få förköpa sina bostäder till bostadsrätt. De som bor i dessa fastigheter skall komma i en sämre situation än andra hyresgäster, tycker regeringen, samtidigt som privata bostadsrätter och privata hyresfastigheter skall diskrimineras på olika sätt.

Herr talman! Inget område i vårt land har varit och är så genomreglerat som bostadssektorn. Resultatet är också förödande: vi har världens högsta bostadssubventioner, vi har dålig produktivitet inom byggandet, vi har begränsad valfrihet, vi har världens högsta andel hyreslägenheter, där hyresgästerna saknar möjligheter att påverka sitt boende, vi har en byråkrati utan motstycke, vi har producerat bostäder som ingen egentligen efterfrågar och – ännu värre – vi fortsätter i samma hjulspår. Allt detta har dessutom skett med en enorm subventionering i alla ändar av byggandet och boendet. Det enda som tycks kunna tvinga fram en omprövning är de usla statsfinanserna. Ingen regering kan klara av att skaffa fram nya miljarder till bostadssubventioner i framtiden.

Mot denna bakgrund skall man se vårt förslag att successivt avtrappa och på längre sikt avveckla de generella bostadssubventionerna. Det första steget har redan påbörjats och bör enligt vår mening nu fortsätta. Detta skall ske genom att bostadsfinansieringssystemet anpassas bättre till den rådande inflationstakten, på så sätt att upptrappningen av den garanterade räntan fr. o. m. 1984 årligen höjs med 11 %. Detta medför en besparing för statskassan med ca 2 miljarder kronor, räknat på helt budgetår.

Utskottets majoritet avfärdar förslaget tämligen lättfärdigt genom att påstå att väsentliga delar av den sociala bostadspolitiken kommer att raseras om förslaget genomförs. Argumentet är svagt. Den uppräknade som beslutades av riksdagen förra riksmötet var ungefär hälften så stor, och då skulle vi med utskottets sätt att resonera ha raserat halva den s. k. sociala bostadspolitiken fram till dags dato. Så är ju ingalunda fallet.

Faktum är ju att klarar vi inte av att i tid sanera statsfinanserna, då undanrycks möjligheterna att ge dem stöd som verkligen behöver hjälp, bl. a. med boendekostnaderna. Det finns anledning att påpeka att vi moderater anvisat åtgärder som måste kombineras med en avtrappning av räntestödet. Hit hör ett lägre skattetryck, full avdragsrätt för bostadslån, borttagande av hyreshusavgiften, ingen småhusavgift och ett ökat riktat stöd i form av ökade bostadsbidrag.

Herr talman! Med vår politik minskar statens kostnader för boendet, medan bostadskonsumenter får full valfrihet och ges ett direkt ökat inflytande över sin bostad, med alla de möjligheter detta medför att på olika sätt påverka boendekostnaden. Det är en politik som utgår från människornas önskemål men som tar bort makt och inflytande från politiker och bostadsbyråkrater.

Onsdagen den
13 april 1983

Anslag till
bostadsförsörjning
m. m.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga moderata reservationer som är fogade till civilutskottets betänkande nr 22.

I detta anförande instämde Wiggo Komstedt (m).

Anf. 98 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Civilutskottets betänkande 22 präglas naturligtvis av att det finns en nyligen tillsatt bostadsutredning, bostadskommittén. Det har medfört att beträffande en del av de förslag som har framställts har utskottet kunnat hänvisa till att de kommer att behandlas av kommittén i dess utredningsarbete.

Jag tycker att det är bra att en översyn av bostadspolitiken har kommit till stånd. Vi har ju i vårt land ett mycket stort bestånd av bostäder, som representerar ett stort värde och som det är angeläget att se till att verkligen vårda.

Vi är i den situationen att vi har mycket höga byggnadskostnader och kapitalkostnader. Det drabbar staten till följd av systemet med garanterad ränta, men också i mycket hög grad den som har bostad utan garanterade räntor, dvs. mängder av småhusägare och bostadsrättshavare. Vi har också i många områden ett överskott på bostäder, vilket är besvärande både ekonomiskt och på annat sätt.

Från centerns sida väckte vi i fjol höst en motion där vi pekade på nödvändigheten av att man ser över bostadspolitiken för att få nya riktlinjer för denna. Vi har i vårt arbete i utskottet tagit det ad notam på det sättet att vi inte har fört fram en del av våra motionsförslag till votering här i kammaren i form av reservationer utan samlat dem i ett särskilt yttrande. Det gäller t. ex. förslaget att man inte skall räkna räntebidrag på hela produktionskostnads-lånet, för att därigenom stimulera till en hård konkurrens och kostnadspress.

Ett annat exempel är att vi vill ersätta ytgränsen för småhus med en beloppsgräns, för att ge människorna litet större möjligheter att bygga på olika sätt. Man kanske t. ex. måste ta hänsyn till den redan befintliga miljön. Man kan vilja ha ett något större hus för att i det inrymma ett arbetsrum, och familjen kan behöva en större bostad än vad ytgränsen har gett möjligheter till.

Ett tredje exempel är behovet att få ett system för bostadsfinansieringen och underhållsbelåningen i framtiden. Vi vill stimulera till en varsam upprustning i stället för att, som nu, stimulera människorna att samla på sig litet för mycket av eftersatt underhåll för att de därigenom skall få möjlighet att göra en ordentlig upprustning med hjälp av subventionerade lån.

Vi kommer senare att behandla finansieringsfrågorna i ett särskilt betänkande. Därför går jag inte vidare in på dem.

I de bostadspolitiska debatterna under de borgerliga regeringarnas tid blev vi utsatta för mycket från kritik från socialdemokratiska talare. Jag kan återge ett par citat. Det ena är från ett anförande som Birgitta Dahl höll i förra årets bostadspolitiska debatt. Hon hävdade där att den borgerliga

politiken har präglats av att man vill rasera den sociala bostadspolitiken. Ordagrant uttryckte hon sig så här:

”Och den politiken” – den som Birgit Friggebo hade haft ansvaret för – ”har lett till att många tidigare uppnådda resultat inom bostadspolitiken har raserats.

Detta har främst drabbat de utsatta grupperna och dessutom skapat stor arbetslöshet. Men det har också lett till att många av de nya mål som sattes upp i början av 1970-talet för bostadspolitiken har uppgivits eller förfuskats.”

Oskar Lindkvist sade i samma debatt: ”Bostadspolitiken har i vid social mening farit illa under de borgerliga regeringarnas tid.”

Han fortsatte:

”Vi har föreslagit åtgärder för att hålla bostadsbyggandet uppe på en acceptabel efterfrågenivå. Vi har föreslagit åtgärder i form av momsbefrielse, uthyrningsgaranti, temporära hyresrabatter, hyresförlustlån, underhållslån och bostadsbidrag för att hålla kvar det sociala innehållet på bostadsmarknaden. Det har blivit avslag – vanligen med den enda rösts majoritet som de borgerliga förfogar över i kammaren.”

Jag har valt ett par av de rätt så hyfsade inläggen. Det fanns de som var betydligt mer dramatiserade när det gällde den borgerliga bostadspolitikens utseende.

Mot denna bakgrund kunde man förvänta sig att i den del av regeringens budgetproposition som handlar om bostäderna finna en rad åtgärder för att regeringen nu skulle få till stånd en helt annan politik, eftersom den politik som har förts och som gäller för detta budgetår har varit så förfärligt dålig. Med anledning av diskussionen om att vi borde ha ett betydligt högre bostadsbyggande konstaterar bostadsministern att det inte heller nu finns någon anledning att sätta någon ram för byggandet.

Vi har tidigare noterat att varken efterfrågan eller intresset att bygga någonsin har varit i nivå med de mål som regering och riksdag har satt upp. Jag finner inte några andra åtgärder för att öka byggandet än hyresförlustrabatterna och hyresförlustgarantierna.

Tvärtom kommer regeringen med en rad förslag på andra områden i lagstiftningen som ökar byråkratin och minskar möjligheten att få bostäder färdiga. Vi finner inga förslag om att man skulle ha lägre garanterade räntor, inte heller att man skulle ha en inte fullt så stor upptrappning som den som tidigare beslutats. Socialdemokraterna har ju förut ställt den typen av yrkanden.

I fråga om bostadsbidragen föreslås inte heller några förändringar. Man konstaterar bara att de förändringar som gjordes under föregående riksmöte var avsevärda och att det i nuvarande situation inte finns möjlighet att föreslå någon ökning av bostadsbidragen.

Vi hade besök av företrädare för SABO vid utskottets sammanträde i tisdags och fick då veta att antalet tomma lägenheter ökar. Socialdemokraternas mål var ju att det skulle minska.

Det som mest dominerar den socialdemokratiska debatten i dag är att man

Onsdagen den
13 april 1983

*Anslag till
bostadsförsörjning
m. m.*

måste försöka fullfölja den metod man har valt med hyreshusavgift, så att avgift kommer att läggas även på de privata småhusen.

Det har alltså blivit stor skillnad mellan den beskrivning som tidigare gjordes av hur en socialdemokratisk bostadspolitik skulle se ut och vad som i verkligheten har föreslagits.

Trots att vi, som jag inledningsvis sade, har fört en del resonemang till noteringar i form av särskilda yttranden, har det ändå avgivits några reservationer. Jag skall nu gå över till att kommentera en del av dem.

Moderater och centerpartister har enats om några reservationer. En av dem gäller flergenerationsboendet. I en motion som väckts av centerpartister i socialförsäkringsutskottet har understrukits angelägenheten av att det ges bättre möjligheter för flera generationer att bo tillsammans. Man har velat få bort de hinder som kan finnas i form av lånebestämmelser och liknande.

Vi har konstaterat i civilutskottet att det rent formellt inte finns några hinder för detta men att det när man kommer till det praktiska genomförandet ändå uppställer sig rätt många svårigheter. Vi tror att det är viktigt att nu gå vidare med frågan och underlätta för de människor som vill ordna sin bostadsfråga på det sätt som motionärerna tagit upp.

I likhet med moderaterna och folkpartiet har vi inte anslutit oss till majoritetens skrivning när det gäller ungdomens bostadssituation. Det kan tyckas vara märkvärdigt att vi reagerar på det sättet, men vi hävdar precis som föregående är att det måste vara en angelägenhet för kommunerna, när de gör sina bostadsbyggnadsprogram, att se till att man får den typ av bostadsbyggande som motsvarar behovet i kommunen.

Kommunen har ju tillgång till siffror för befolkningsutveckling, befolkningsammansättning och för vilken typ av lägenheter som finns i kommunen. Rimligtvis bör det vara möjligt att väga in äldres och yngres bostadsbehov. Man måste använda litet fantasi för att få det här att fungera, och vi tror inte att det är någon lösning att fundera just på vad ungdomen har för bostadsproblem och finna sär lösningar för det.

Vi återupprepar vårt förslag om att tillfälliga stimulansåtgärder i form av hyresrabatter och hyresförlustgarantier, som vi inte har trott på någon gång, skulle upphöra. Eftersom den saken har diskuterats tidigare, skall jag inte inveckla mig särskilt mycket i argumenteringen för detta. Riksdagen fattade ju beslut om dessa stödformer i fjol höst, och de har ännu inte fått någon stor omfattning.

Låt mig bara säga att här finns ett nytt verksamhetsfält för bostadsadministrationen. Kommunerna skall ju placeras i olika grupper: sådana som har överskott på lägenheter, sådana där det råder balans och sådana som har brist. Det skall ju vara litet olika storlek på det stöd som utgår.

Man kan använda administrationen till mera meningsfyllda arbetsuppgifter än denna. Därför tycker vi att den här verksamheten borde upphöra.

Sedan har vi vänt oss emot den del av förslaget från bostadsstyrelsen som bostadsministern har tagit upp när det gäller det kommunala förlustansvaret för bostadslån till småhus. Vi spårar här den aversion som man från socialdemokraternas sida då och då vädrar mot småhusbyggande och

*Anslag till
bostadsförsörjning
m. m.*

speciellt mot småhusbyggande på landsbygd. Man vill nu återinföra det system som gällde före 1977. Vi tycker inte att det finns någon anledning att göra denna skärpning av det kommunala borgensansvaret, som motiveras av majoriteten med ökade kreditrisker. Visst har antalet exekutiva försäljningar av fastigheter ökat, men man använder statistiken felaktigt när man säger att detta är ett problem som bara gäller småhus. Det finns ju flerfamiljshus som har stått tomma eller varit mycket ringa befolkade i årtal. Detta framkommer inte som en förlust på lån, därför att det har inte gått så långt som till försäljning av fastigheten. Man har fått ta till antingen kommunala pengar eller statliga pengar i form av hyresförlustlån tidigare.

Vi tycker också att det finns anledning att använda bostadsadministrationen till vettiga arbetsuppgifter. Därför har vi anslutit oss till den tankegång som bostadsstyrelsen fört fram, att man skulle upphöra med köpeskillingskontrollen. Denna kontroll är arbetskrävande och administrativt besvärlig, och den har enligt bostadsstyrelsen i ytterst få fall lett till avslag. Det är alltså ett arbete som just inte gett några resultat, därför att det egentligen inte längre finns några problem på området. Då bör man kunna ta bort denna bestämmelse.

Vi har problem med tomma lägenheter, och vi vill sätta in åtgärder för att förbättra bostadsmiljön. Bostadsföretagen går ut med olika typer av erbjudanden för att försöka få hyresgäster till lägenheterna. Det kan vara erbjudanden om kontant ersättning, pengar som kommunen ibland ställer upp med, eller sänkt hyra under viss tid osv. Vi menar och skriver i reservation nr 15 att här har bostadsföretaget, kommunen och staten gjort ett planeringsfel och fattat ett felaktigt beslut. Man har alltså byggt fel bostäder på fel ställe vid fel tidpunkt. Då får man ta konsekvenserna av det beslutet. Husen har ju byggts då kostnadsläget var förmånligt jämfört med dagens. Det borde därför vara möjligt att försälja en sådan fastighet till en bostadsrättsförening. Man får då naturligtvis avskriva det som staten har att fordra, för det är ingenting värt. Det är antagligen inte heller de hyresförlustlån och liknande som kan ha lämnats. Det kan t. o. m. vara så att även bottenkreditgivaren får släppa till pengar för att det skall bli ett sådant pris på fastigheten att det är möjligt att få någon nytta av den. Det måste ju vara fel att ha lägenheter stående tomma, samtidigt som det i den här typen av områden kanske finns människor som skulle behöva en bättre bostad. Det gäller alltså att vidta så radikala åtgärder att människor tar på sig den arbetsuppgift som det naturligtvis är att sedan försöka skapa en bättre bostad genom ombyggnad och miljöförbättringar m. m. Vi tycker det är märkligt att vi inte här kunnat få socialdemokraterna med på det här resonemanget.

Jag vill också kommentera det andra särskilda yttrandet som centerpartisterna i utskottet har avgivit. Moderaterna och folkpartisterna har i en reservation begärt att regeringen lägger fram förslag om statliga lån till förvärv av äldre hus i skärgårdsområden. Anledningen till att vi inte anslutit oss till den reservationen är att det vid fjolårets riksmöte väcktes liknande motioner. Då föreslog utskottet enhälligt att riksdagen borde ge regeringen till känna att förslag i ämnet borde föreläggas riksdagen. Bland de förslag

Onsdagen den
13 april 1983

*Anslag till
bostadsförsörjning
m. m.*

som överlämnades till regeringen ingick också ett förslag om förbättrad långivning. Vi menar att när vi fattat ett sådant beslut en gång, skall vi inte behöva upprepa det – i synnerhet som regeringen har sagt att den arbetar med detta.

Får jag avslutningsvis ta upp en sak som vi enats om i utskottet och som jag tycker är av intresse, nämligen att vi tillstyrkt en centerpartimotion om att avveckla eller i varje fall göra ett försök att avveckla de mindre bostadslånen.

Material som vårt kansli har tagit fram visar, att av bostadsstyrelsens ca 1 miljon lån är så många som 600 000 med en återstående låneskuld på mindre än 30 000 kr. I den statsfinansiellt och samhällsekonomiskt svåra situationen skulle det ha kunnat vara av värde att få låntagarna att snabbare lösa in de här lånen. Det är alltså ett ekonomiskt intresse för staten, och vi ber regeringen att närmare se på det och vidta åtgärder.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationerna 4, 6, 8, 13, 14, 15 och 24 b och i övrigt till utskottets hemställan. Vissa reservationer som jag skulle ha kommenterat får jag återkomma till efter det att företrädare för andra partier har pläderat för sina resp. förslag.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 99 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Vi har från folkpartiet i motion 2098 pekat på både den stora betydelse stadsförnyelsefrågorna har och det ointresse vi anser att den socialdemokratiska regeringen visar för de här frågorna.

Stadsförnyelsen spelar en allt viktigare roll i samhällsbyggandet. Ombyggnader och reparationer har ökat kraftigt under 1970-talets senare del, och inom bostadssektorn är volymen nu lika stor som nybyggnadsverksamheten. Det finns också ett stort underhållsbehov, särskilt i bostadsbeståndet, i form av dels eftersatt underhåll, dels extraordinärt underhåll. Till detta skall man också lägga de energibesparande åtgärder som behöver vidtas för att klara energiprogrammets målsättning. Det befintliga bostadsbeståndet skapar alltså en ekonomisk aktivitet i byggsektorn, vilket är av stor betydelse både sysselsättningsmässigt och samhällsekonomiskt.

Det är med tanke på stadsförnyelsefrågornas ökade betydelse i det framtida samhällsbyggandet som det är så oerhört viktigt att arbetet som bedrivits i de två kommittéer som Birgit Friggebo tillsatte, nämligen stadsförnyelsekommittén och nationalkommittén för de svenska förberedelserna inom Europarådets stadsförnyelsekampanj, fullföljs och vidareutvecklas.

Från socialdemokratiskt håll hävdar man att frågorna kommer att beredas inom departementet, och man talar om bostadskommittén. Sanningen är att de här frågorna för det första spänner över ett så stort område att arbetet måste samordnas. Det är frågor som bereds inom regeringskansliet, i särskilda utredningar och inom ämbetsverk. En av huvuduppgifterna skall

vara att svara för att det arbete med information, erfarenhetsutbyte och metodutveckling som påbörjades genom stadsförnyelsekampanjen fortsätter och fortlöpande anpassas till nya behov. För det andra spelar stadsförnyelsefrågorna en mycket underordnad roll för regeringen, att döma av direktiven till bostadskommittén. Vi folkpartister anser att debatten kring stadsförnyelsefrågor måste stimuleras. Underlagsmaterial och åtgärdsförslag bör publiceras, och så många som möjligt i ämbetsverk, kommuner, landsting och intresseorganisationer bör ges tillfälle att medverka.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 3.

Ungdomens bostadssituation har diskuterats i utskottet med anledning av en socialdemokratisk motion. Från folkpartiet vidhåller vi den uppfattning vi deklarerade förra året, nämligen att det är av stor vikt att kommunerna vid sin planering beaktar även ungdomarnas behov av bostäder. Däremot kan vi inte finna det påkallat att genomföra en utredning med den inriktning som majoriteten förordar. Ungdomar skall ges samma möjlighet som alla andra medborgare till en god bostad inom den kommunala bostadsplaneringen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 6.

Så några ord om de tillfälliga stimulansåtgärder som föreslås, nämligen hyresrabatter och hyresförlustgarantier samt stöd till de av uthyrningssvårigheter värst drabbade företagen. Den nyproduktion som i dag behövs bör komma till stånd utan konstlade insatser från samhällets sida. Vi har debatterat den frågan tidigare här i kammaren, och huvudargumentet står sig fortfarande: bekymret över vad som händer när man skall ta bort rabatterna. Det är fel väg att välja. I reservationer som är fogade till betänkandet säger vi reseranter att det är de boendes behov och den efterfrågan som finns som skall vara utgångspunkten för bostadsproduktionen. Då får man en bra utformning som gör bostäderna efterfrågade.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 8 och 9.

När det gäller föregående års debatt här i kammaren instämmer jag med vad Kjell Mattsson tidigare har sagt, och jag behöver inte ta upp tiden med att upprepa det. Jag vill bara fästa uppmärksamhet på en skrivning i propositionen, nämligen den som gäller bostadsbidragen. Nu är de höjningar vi gjorde fullt tillräckliga även för i år – då var våra förslag "otillständiga", som jag tror att socialdemokraterna sade.

I detta anförande instämde Jan-Erik Wikström (fp).

Anf. 100 TORE CLAFSON (vpk):

Herr talman! Jag vill börja med att ge mitt missnöje till känna över att detta betänkande kommer upp till behandling nu i kväll. Så sent som i går mitt på dagen fick vi, både via vårt utskottskansli och via kammarkansliet, besked om att denna enda årliga sammanhållande bostadsdebatt skulle komma i morgon eftermiddag efter behandlingen av kulturutskottets betänkande 21. När nu ärendebehandlingen tydligen har gått fortare än man hade förutsett, vilket i och för sig är positivt, har man valt att i kväll ta bostadsdebatten och således kasta om ordningen så att behandlingen av kulturutskottets

Onsdagen den
13 april 1983

*Anslag till
bostadsförsörjning
m. m.*

betänkande 21 läggs efter. Jag vet inte om kammarkansliet eller den som har bestämt detta däri lägger en värdering att kulturutskottets betänkande skulle vara så mycket viktigare. Jag beklagar det, därför att denna ändring har föranlett, tror jag, de flesta en del bekymmer, nämligen att vi var lediga och utkvittade i dag och har haft besvär med att få tag i några av de debattörer som hastigt måste komma hit.

Detta om detta. Jag hoppas att det inte kommer att upprepas. Om det upprepas hoppas jag att det sker i samråd med dem som skall delta i debatten.

Krisen på bostadsmarknaden består. Hyresutvecklingen leder allt längre bort från socialt acceptabla hyror. Bostadsbyggandet är fortfarande alltför lågt i bristorter, t. ex. i Storstockholsregionen. Omvandlingen av hyresrätter till andra upplåtelseformer gör att spekulationen i boendet tilltar. Ända sedan mitten av 1970-talet har denna utveckling pågått. Hyrorna, som vid denna tidpunkt svarade för i genomsnitt 17 % av en industriarbetarlön, har höjts i mycket snabb takt, eller till ca 25 %. Hyrorna har i genomsnitt fördubblats sedan 1976. Denna ökningstakt överstiger vida den övriga prisutvecklingen i samhället.

Inflyttningshyrorna i de nyproducerade bostadshusen har ökat i en helt oacceptabel takt. Från 1976 har dessa hyror ökat med 165 %. Jag kan fortsätta med att ta några siffror.

Av vår totala konsumtion är det framför allt kostnaderna för bostad, bränsle och lyse som procentuellt har ökat mest sedan år 1973. 1973 var den största budgetposten för hushållen mat m. m., som det heter. Den upptog 28 % av vår konsumtion. Fem år senare hade kontot sjunkit till 26 %, och 1982 var det 24 %. 1982 var kostnaderna för bostaden vår tyngsta budgetpost och upptog 27 %. 1978 var de 24 %, och 1973 utgjorde de 23 % av vår konsumtion.

Trots de höga hyrorna i nyproduktionen får bostadsföretagen inte full kostnadstäckning genom de hyror man tar in. Resultatet av kostnadsutvecklingen i nyproduktionen och ombyggnadsverksamheten har blivit att hyresgästerna i det äldre beståndet har fått ta sin del av kostnaderna genom högre hyror. Inflyttningshyrorna är orimligt höga, och den kostnadsövervältring som sker är omöjlig att acceptera. Bostadspolitiska åtgärder måste vidtas för att sänka hyrorna i nyproduktionen. Samhällets stöd till boendet måste omfördelas så att samtliga boende får vara med och bära kostnaderna för den samhällliga nyttighet som bostadsbyggandet utgör.

Under valrörelsen i höstas framfördes från oppositionspartierna en mycket hård kritik mot den bostadspolitik som de borgerliga partierna företrädde. Från både socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna framfördes löften om åtgärder som skulle motverka den hittillsvarande hyresutvecklingen. När sedan valrörelsen resulterade i en ny regering ställde självfallet hyresgästkollektivet stora förhoppningar på omedelbara åtgärder från den socialdemokratiska regeringen.

Regeringens förslag till åtgärder inom bostadspolitikens område presenterades i höstas som en del av den ekonomiska propositionen, den s. k.

krispropositionen. Förslagen hade flera positiva inslag, som t. ex. hyresrabatterna och underhållslånen. Återinförandet av underhållslånen kan direkt ses som en framgång för den opinionsbildning som hyresgäströrelsen har drivit. Hyresrabatterna, som syftar till att sänka hyrorna i nyproducerade och ombyggda lägenheter, är välmotiverade. De åtgärder som har vidtagits är emellertid otillräckliga.

Regeringens åtgärder, som presenterades i höstas och i årets budgetproposition, har framställts som temporära i avvaktan på de förslag som kan komma fram från den bostadssociala utredning, den s. k. bostadskommittén, som är tillsatt. En av denna utrednings stora uppgifter blir att finna åtgärder mot den snabba hyresutvecklingen. Vi kan inte längre acceptera att kostnaderna för den nödvändiga nyproduktionen tas ut enbart inom hyresrätten. Solidariteten måste omfatta samtliga upplåtelseformer. Bostadsbyggandet är en angelägenhet för hela samhället, och då måste också samhället i sin helhet bära dessa kostnader.

Samhällets subventionering av boendekostnaderna sker f. n. både genom direkta bostadspolitiska åtgärder och genom de effekter som avdragssystemet har inom skattepolitiken. De viktigaste former av subventioner som påverkar boendekostnaderna i samhället är som bekant bostadsbidrag, räntebidrag och skatteminskningar på grund av underskottsavdrag för egnahemsägare.

Räntebidragen uppgick år 1981 till totalt 7,2 miljarder kronor. Bostadsbidragen är till skillnad från räntebidragen inkomstprövade. Stödet utgår i olika former: dels som ett direkt statligt bidrag, dels som ett kommunalt stöd, till vilket kommunerna får statliga bidrag. Det totala stödet i form av olika inkomstprövade bostadsbidrag uppgick till ca 6 miljarder kronor år 1981. Bostadsbidragen har under senare år minskat i realt värde, och antalet hushåll som får bostadsbidrag har nästan halverats.

Den del av samhällets stöd till boendet som ökat snabbast är skattesubventionerna till egnahemsägare. Subventionerna uppkommer genom att egnahemsägarna har möjlighet att dra av ränteutgifterna för lånen på fastigheten. År 1981 uppgick dessa skattesubventioner till totalt ca 11,5 miljarder kronor. 1975 svarade skattesubventionerna för 2,7 miljarder av de totala subventionerna på ca 8,1 miljarder kronor.

Samhällets subventioner till boendet uppgick år 1981 till totalt ca 25 miljarder kronor. 28 miljarder kronor torde vara en riktig uppskattning för 1982. Av dessa går ungefär hälften till egnahemsägare i form av räntebidrag och skattesubventioner.

Det totala stödet till boendet har ökat med ca 20 miljarder kronor sedan år 1975. Under denna tid har det emellertid skett en mycket påtaglig förskjutning mellan de olika formerna av subventioner. De inkomstprövade bostadsbidragen svarade år 1975 för ungefär hälften av stödet. Sex år senare var bostadsbidragens andel knappt en fjärdedel. I stället har skattesubventionernas andel ökat markant. I dag utgör de hälften av de totala subventionerna. År 1975 svarade de för ca en tredjedel.

Herr talman! En direkt slutsats som man kan dra av utvecklingen från 1975

Onsdagen den
13 april 1983

*Anslag till
bostadsförsörjning
m. m.*

är att andelen icke behovs- eller inkomstprövade subventioner ökat mycket kraftigt. Detta är i grunden upphovet till de orättvisor som i dag finns på bostadsmarknaden. Stödet fördelas allt mindre efter behov. Det styrs i stället av orättvisor i skattepolitiken.

En omfördelning av samhällets bostadsstöd, genom minskning av de mest gynnade villaägarnas skattesubventioner med bara en fjärdedel, skulle ge tillräckligt utrymme för betydande hyressänkningar för alla hyreslägenheter. En sådan omfördelning skulle främst gå ut över rika villaägare med höga inkomster och förmögenheter, med stora och dyra s. k. lyxvillor och höga ränteavdrag. Det gäller den del av villaägarna som beräknas utgöra omkring en fjärdedel av dessa men som tillgodogör sig tre fjärdedelar av villaägarnas skattesubventioner på totalt över 12 miljarder kronor per år f. n.

Den hyreshusavgift som riksdagen beslutade om den 16 september 1982 kan – om de medel som staten får in i sin helhet användas till detta – avsevärt begränsa nya hyreshöjningar. Avdragsbegränsningar i de nya skattebestämmelserna kommer vidare att få viss effekt fr. o. m. nästa år, men i allt väsentligt kvarstår orättvisorna mellan olika upplåtelse- och boendeformer. Betydligt snabbare och effektivare åtgärder måste till än de som blir följden av hyreshusavgiften och vissa avdragsbegränsningar.

När riksdagen den 17 december 1982 diskuterade och beslutade om vissa stödåtgärder då det gällde bostadsförsörjningen avvisades tyvärr vpk-förslagen om stödåtgärder till landets hyresgäster.

Resultatet av de hyresuppgörelser som gäller från den 1 januari 1983 visar, att om riksdagen följt vpk-förslagen i anslutning till regeringens "krisproposition", hade hyreshöjningar kunnat undvikas under hela år 1983 för alla landets hyresgäster. Vpk:s förslag om ränte- och amorteringsfria lån till de allmännyttiga bostadsföretagen, finansierade med en husavgift, var fullt realistiskt.

Hundratusentals hushåll, som nu får det extra svårt, ja kanske omöjligt att klara nya hyreshöjningar med 100 kr. per månad eller mer, hade mycket väl behövt ett år utan höjda hyror. För dessa hyresgäster blir det nu ofta fråga om skillnaden mellan en dålig och en hyggelig levnadsstandard, mellan att tvingas avstå från mycket väsentliga ting och kunna unna sig exempelvis nya kläder, vissa nöjen och fritidsintressen.

Stora hyreshöjningar, devalveringseffekter, olika prishöjningar och en fortsatt reallöneförsämring gör det nödvändigt med stödsatser från staten för att stoppa hyresutvecklingen och pressa ner boendekostnaderna. 1984 måste bli det år då man sätter stopp för hyresutplundringen, i avvaktan på förslag om en annan, rättvisare bostadspolitik med en kostnadsutjämning och en omfördelning mellan olika boende- och upplåtelseformer.

Vpk återkommer därför nu med våra tidigare förslag om ett ökat statligt stöd till de allmännyttiga bostadsföretagen som den enda realistiska vägen att snabbt åstadkomma ett stopp för nya hyreshöjningar och ökad rättvisa på bostadsmarknaden.

Herr talman! Regeringen har nyligen tillsatt en kommitté för översyn av bostadspolitik. Denna övergripande översyn skall bl. a. omfatta bostads-

stödet i form av räntebidrag och finansieringsvillkor, de allmännyttiga bostadsföretagens verksamhet och roll i den sociala bostadsförsörjningen och hyresgästinflytandet.

Då det förutsätts att kommitténs förslag i huvudsak skall kunna redovisas under första halvåret 1984 och det tar ytterligare tid innan remissbehandling gjorts och regeringen lagt fram förslag, måste ytterligare temporära åtgärder i hyressänkande syfte vidtas. Man kan inte avvakta till dess allt detta arbete slutförts. Bl. a. måste, som vpk tidigare anfört, de medel som staten tar in i hyreshusavgift i sin helhet användas som stöd till de allmännyttiga hyreshusen. Den omfördelning och kostnadsutjämning mellan olika besittningsformer som det råder en bred enighet om – det sägs så i vart fall – måste nu förberedas och genomföras.

Beslut måste fattas av regering och riksdag i så god tid att hänsyn kan tas till dem vid hyresförhandlingar hösten 1983, och stödet till allmännyttan måste utformas så att hyreshöjningar för år 1984 kan undvikas. Ränte- och amorteringsfria lån måste medges till allmännyttiga bostadsföretag – lån av en storleksordning som täcker det medelsbehov som kvarstår efter slutförda hyresförhandlingar.

Ränte- och amorteringsfria lån kan stoppa kostnadsökningarna i såväl nybyggda som äldre lägenheter. Förhandlingsrätt och förhandlingsrutiner äventyras inte om vpk-förslaget genomförs. Efter en särskild ansökan med redovisning av förhandlingsöverenskommelsen skall man kunna erhålla lån för att undvika hyreshöjningar. Lånen kan påföras företagen som en skuld men t. v. inte avbetalas och efter en tid kunna avskrivas.

Träffad överenskommelse med hyresgästförening skall vara en förutsättning för lån, och kommunerna bör lämna sin aktiva medverkan. Stat, kommun, bostadsföretag och hyresgäster har ett starkt intresse av att motverka nya kostnadsstegringar och begränsa utgifter, inte minst för att hålla den allmänna hyresnivån nere, bekämpa inflationen och få ett hyresstopp på hela hyresmarknaden. Avgörande härvidlag är naturligtvis inte de tekniska lösningarna, utan avgörande är att man verkligen tar itu med det här och sätter in de insatser som behövs.

Privata bostadsföretag och hyreshusägare som nu – genom bruksvärdebestämmelser och jämförelsehyror – tämligen automatiskt erhåller motsvarande hyreshöjningar som allmännyttan skall inte, enligt vår uppfattning, ha samma lånemöjligheter. De får själva ta stöten av de uteblivna hyreshöjningar som blir resultatet av ett riktat statligt stöd till de allmännyttiga hyreshusen.

De allmännyttiga bostadsföretagens karaktär, uppgifter och verksamhet samt deras allmänna och sociala merkostnader motiverar ett särskilt stöd från stat och kommun. Ett kraftigt stöd till hyresgästerna, stopp för hyreshöjningar och rättvisa i boendet är, herr talman, de krav som hundratusentals hyresgäster ställer och som de hoppas och förväntar sig att den nya regeringen och riksdagsmajoriteten skall tillmötesgå.

Vpk har även tidigare, liksom nu, föreslagit att någon extra upptrappning av de garanterade räntorna inte skall göras för de allmännyttiga bostadsfö-

Onsdagen den
13 april 1983

*Anslag till
bostadsförsörjning
m. m.*

retagen. Den frågan tas upp även i det här betänkandet.

Motiven för detta är bl. a. att ett sådant beslut om undantag från extra upptrappning skulle innebära betydande kostnadssänkningar och lägre hyror för stora delar av dessa företags lägenhetsbestånd. Från såväl fördelningspolitiska som bostadspolitiska utgångspunkter är det också angeläget att på olika sätt ge ett ökat stöd till de allmännyttiga bostadsföretagen.

Vpk:s förslag i denna motion ligger i linje med grundtanken om ett riktat statligt stöd till de allmännyttiga bostadsföretagen. Avsikten är dels att sänka boendekostnaderna för *alla* hyresgäster, eftersom bruksvärdebestämmelserna i hyreslagen då ger lägre hyror även för boende hos privata hyresvärdar, dels att hindra privata husägare att göra ökade vinster på hyresgästernas bekostnad.

De under våren 1982 av en borgerlig riksdagsmajoritet beslutade försämringarna av räntestödet föranledde kritik och andra förslag även från socialdemokraterna, men i regeringsställning har man inte följt upp detta. De beslutade extra upptrappningarna, både de som beslutats 1982 och de som tidigare beslutats, beräknas enligt budgetpropositionen innebära minskade utgifter om totalt 930 milj. kr. nästa budgetår, medan de årliga normala upptrappningarna beräknas ge minskade utgifter om 520 milj. kr., dvs. tillsammans 1 450 milj. kr. Detta betyder att dessa minskade utgifter i stället ger ökade boendekostnader, och det motiverar ytterligare förslaget i vpk-motionen nr 669.

Herr talman! En översyn av bostadsbidragen till barnfamiljer och hushåll utan barn har gjorts av bostadsbidragskommittén i betänkandet Bostadsbidragen (SOU 1982:52). Betänkandet remissbehandlas nu. I avvaktan på att beredningen av betänkandet avslutas och att förslag i frågan kan föreläggas riksdagen bör reformerna inom bostadsbidragssystemet ske inom ramen för nuvarande regelsystem.

Vänsterpartiet kommunisterna har under en lång följd av år krävt att bostadsbidragen i första hand utformas så att hushåll med stor försörjningsbörda och/eller låg inkomst ges möjlighet att behålla en god bostad och efterfråga en bättre. I budgetpropositionen ger bostadsministern nu uttryck för samma uppfattning. Regeringen föreslår inga förändringar utan förordar att bostadsbidragen för år 1984 utgår enligt samma regler som f. n., trots att man tidigare ansett att de bostadsbidragen var för låga.

I bostadsstyrelsens anslagsframställning lämnas vissa förslag till utformning av reglerna för bostadsbidragen för år 1984.

Bostadsstyrelsen föreslår bl. a. att bostadsbidragens värde reallt skall behållas för alla hushållsgrupper genom uppräknig av inkomst- och hyresgränser samt av beloppet per barn. Vidare föreslår styrelsen att de övre hyresgränserna skall anpassas bättre till hushållens utrymmesbehov genom att gränsen höjs för varje barn i familjer upp till fem barn samt att den av statsmakterna i princip beslutade realla ökningen av bostadsbidragen skall disponeras för en förstärkning av bidragen till barnfamiljer med stora bostadsutgifter, främst för familjer med två barn.

Vpk har i allt väsentligt accepterat bostadsstyrelsens förslag, eftersom det

Onsdagen den
13 april 1983

*Anslag till
bostadsförsörjning
m. m.*

ligger i linje med de principer som vpk tidigare uttalat sig för och som jag i korthet har refererat. Vi vill emellertid inte acceptera förslaget i den del det avser en höjning av den nedre hyresgränsen. Denna gräns har under en följd av år höjts. Senast den 1 januari 1983 höjdes den med 100 kr. per månad. En höjning av den nedre hyresgränsen innebär nämligen en ökning av boendekostnaderna för inkomstsvaga hushåll. I budgetpropositionen föreslås nu inte heller någon höjning av den nedre hyresgränsen. Vpk upprepar vidare sitt förslag om att studiemedel inte skall läggas till den bidragsgrundande inkomsten. F. n. gäller att till den bidragsgrundande inkomsten skall läggas även hälften av studiebidrag och återbetalningspliktiga studiemedel. Vpk har alltsedan denna regel infördes för några år sedan varit emot att studielån betraktas som en inkomst. Och som vi tidigare anfört innebär den nuvarande regeln att lånade pengar betraktas som inkomst om lånet är ett studielån, medan t. ex. lån i bank inte behandlas på det sättet. De studerande som för sitt uppehälle är beroende av studiemedel får därför lägre bostadsbidrag än andra studerande vid i övrigt lika förutsättningar. Detta är stötande, och den nuvarande ordningen bör snarast avskaffas. I detta hänsende saknas det enligt vår uppfattning skäl att vänta på regeringens förslag om ett reformerat bostadsbidragssystem.

Herr talman! I vpk-motionens förslag beträffande bostadsbidragen är ökningen störst för hushåll med två eller fyra barn. Det är väl motiverat, eftersom anpassningen av bostadsutgiften är sämst för tvåbarnsfamiljerna. Sålunda hade 76 % av dessa familjer år 1982 bostadsutgifter utöver den övre hyresgränsen, utgifter som de inte kan få täckning för i bostadsbidrag. Den höjning av den övre hyresgränsen som gjorts den 1 januari 1983 kan enligt bostadsstyrelsen i varje fall inte för familjer med ett eller två barn antas minska denna andel. Förutom att det maximala bidraget ökar innebär vårt förslag om höjda inkomstgränser att flera hushåll kommer att erhålla bostadsbidrag.

I bostadsbidragskommitténs tidigare nämnda betänkande har vpk:s representant bl. a. framhållit dels vikten av att även i ett nytt system bostadsbidrag kan utgå också till hushåll utan barn, dels att kostnaderna för bidragen bör ändras så att staten betalar minst hälften av kostnaderna. Vidare har betonats vikten av kraftigt ökade resurser avseende bostadsbidragen. Med tanke på att bostadsbidragskommitténs förslag är under beredning har vi emellertid avstått från att nu föra fram dessa förslag.

Herr talman! De förslag som vpk lägger fram i olika motioner gällande bostadsdepartementets område kostar naturligtvis pengar. De ökade kostnaderna i vpk-förslagen om ett hyresstopp genom statligt stöd till allmännyttan, om att undanta allmännyttan från hyreshusavgift, om att undanta allmännyttan från extra upptrappning av garanterade räntor, om föreslagna förbättringar av bostadsbidragen och om ökade satsningar på kollektivhus och kollektiva boendeformer skulle kosta omkring 980 milj. kr. - och det är mycket pengar.

Men sedan budgetpropositionen lades fram har det skett räntesänkningar två gånger, dels för en tid sedan med 1 %, dels helt nyligen med en halv

*Anslag till
bostadsförsörjning
m. m.*

procent. Detta får självfallet betydelse för statens utgifter för räntebidrag. Sålunda innebär 1 % räntesänkning – enligt budgetpropositionen, bil. 13 s. 45, fjärde stycket nedifrån – en ändring av anslagsbelastningen med ca 800 milj. kr. för ett budgetår. Här finns det alltså på bostadsdepartementets område 800 milj. kr. – och ytterligare ca 400 milj. kr. till följd av den senaste räntesänkningen – som bör kunna användas till insatser för att exempelvis stoppa hyreshöjningarna. I så fall kostar vpk-förslagen ingenting utöver propositionens förslag. Tvärtom blir det enligt våra beräkningar ett visst överskott, förutsatt att de minskade utgifterna – jämfört med dem som beräknats i budgetpropositionen – används på bostadsdepartementets område.

Jag yrkar, herr talman, bifall till vpk-reservationerna i civilutskottets betänkande nr 22.

Jag har i det här anförandet tagit ganska mycket tid i anspråk. Det beror, som jag inledningsvis sade, på den omdisponering som skett. Jag vill ändå fresta kammarens tålmod med att göra en kommentar till den borgerliga reservationen nr 8, som redan tidigare har berörts. Reservationen gäller upphävande av tillfälliga stimulanser i form av hyresrabatt och hyresförlustgaranti. I reservationen sägs bl. a. att det mest angelägna nu är att bibehålla och rusta upp det existerande äldre bostadsbeståndet. Samtidigt, framhålls det, behövs det en ökning av nybyggandet på ett mindre antal orter. Vidare bör, menar man, sådan nyproduktion inte få några stimulanser i form av hyresrabatt och hyresförlustgaranti. Utgångspunkten skall enligt reservanterna vara de boendes behov och den efterfrågan som finns.

En fråga i detta sammanhang är: Hur skall de boendes behov och efterfrågan kunna tillgodoses utan åtgärder för att begränsa hyreshöjningarna? Hur skall sådant stöd få, som det heter i reservationen, en motsatt verkan? Hur kan de av utskottsmajoriteten förordade stimulansåtgärderna konservera brister och förhindra en anpassning till efterfrågan?

Jag får inte det här att gå ihop och skulle gärna vilja ha svar på frågorna. Den anpassning till verklig efterfrågan som det talas om i reservationen skulle, herr talman, bli en anpassning till en fortsatt ökad trångboddhet och till sämre och dyrare bostäder för dem som bäst behöver en förbättring, dvs. en fortsatt och ökad segregation. Är det det som ni vill på borgerligt håll?

Anf. 101 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Socialdemokratin har alltid ansett att bostadspolitiken skall präglas av solidaritet. En bra bostad till rimliga kostnader som grund för trivsel och utveckling är också en bra målsättning i det arbete som nu förestår. I den ekonomi som vi lever i och påverkas av kan det tyckas som om bostadsmarknaden skulle må bra av en vilopaus. Detta tycks också ha varit den borgerliga regeringens inställning, eftersom de senaste årens bostadspolitik i alltför hög grad har kännetecknats av passivitet. Uppenbarligen blev bostadsfrågan en alltför svår nöt för den borgerliga regeringen när det gällde att åstadkomma de riktiga politiska lösningarna.

På kort tid har den socialdemokratiska regeringen gett bostadsmarknaden nya impulser, som bådar gott. En ny plan- och bygglag kommer att läggas fram under denna mandatperiod. Lagen skall bl. a. ersätta nuvarande byggnadslag och byggnadsstadga samt den s. k. svartbyggelagen.

Den nya PBL-lagen syftar också till att decentralisera mer ansvar till kommunerna och bredda medborgarnas deltagande i planeringen. Genom lagreformen skall det bli lättare att anpassa inaktuella planer till samhällsutvecklingen, så att de nuvarande, mycket omfattande byggnadsförbuden kan avvecklas. Avsikten är vidare att åstadkomma vissa förenklingar i bygglovsprövningen. Lagförslaget skall efter behandling i lagrådet föreläggas riksdagen under 1984.

Till bilden av nyare tag för en aktivare bostadsmarknad hör att riksdagen i december 1982 fattade en rad beslut i samband med krispropositionen. Det infördes hyresrabatter, hyresförlustgarantier, stödåtgärder för områden med stor andel tomma lägenheter, stöd till de värst drabbade företagen, lån till underhåll, bidrag till bättre boendemiljö och till energibesparingar.

Alla dessa åtgärder är nu tillgängliga och kommer att ge ett lyft för viktiga delar av såväl nyproduktion som befintligt bostadsbestånd. Dessa åtgärder är övergångsvisa i väntan på mer permanenta åtgärder. Den bostadspolitiska kommittén har det närmaste året fullt upp att göra med att dra upp riktlinjer för en mer långsiktig bostadspolitik. Det ger socialdemokratin möjligheter att på basis av ett seriöst sakunderlag för riksdagen presentera förslag till åtgärder som ger bättre rättvisa på bostadsområdet. Det är ett program som både har tyngd och är utvecklande i ett framtidsperspektiv.

Just nu pågår ett intensivt arbete för att få fram ett underlag för stimulerandet av kommunernas ombyggnads- och saneringsverksamhet. I det befintliga bostadsbeståndet finns det enorma värden att bevara. Men det förutsätter en rad stimulansåtgärder, som kommer att innebära en ökning av antalet verksamma inom hela bostadssektorn. Redan till hösten har en regeringsproposition aviserats på detta viktiga område inom bostadssektorn. Boendområdet kan ta i anspråk en stor del av vår byggkapacitet. Man kan för den återstående delen av 1980-talet förutse att kostnaderna för reparationer, tillbyggnader och ombyggnader kommer att bli betydligt större än satsningarna på nybyggande. Redan under 1982 har den s. k. rotsektorn med bred marginal gått om nybyggandet, och den trenden kommer att kraftigt förstärkas under 1983. Denna utveckling ger inte bara bättre bostäder. Den ger också ett växande utrymme för nya jobb, liksom för hela byggbranschen. Det är förvisso trångt när det gäller att skapa nya resurser för kraftigt ökade aktiviteter. Men åtgärderna är nödvändiga på ett sådant viktigt samhällsområde som bostadsmarknaden.

Denna beskrivning ger klart besked på en viktig punkt. Den bygger på förutsättningar som så långt som möjligt skall ge alla medborgare chans att efterfråga en lämplig bostad. Den här politiken ger inget ökat svängrum för marknadskrafterna.

Om vi flyttar över våra jämförelser till det nu aktuella betänkandet, nr 22 från civilutskottet, så finner man att moderaterna vill ha en utredning om

Onsdagen den
13 april 1983

*Anslag till
bostadsförsörjning
m. m.*

avveckling av de generella subventionerna, och att de generella subventionerna skall reduceras genom minskade räntebidrag.

I ett flertal motioner och reservationer från moderaterna återfinns orden "sänkning", "reducering", "avveckling". Alla dessa ändringar har ett gemensamt syfte, nämligen att öka boendekostnaderna för människor som exempelvis pensionärer, flerbarnsfamiljer, handikappade, folk utan arbete, som utan stödåtgärder inte skulle ha råd att bo i en modern bostad.

Många av våra ungdomar – det finns över 40 000 anmälda i bostadskön i Stockholmsområdet – skulle få det ännu besvärligare i starten om inte kostnadsnivån låg på en rimlig nivå i förhållande till en normalinkomst.

Jag har därmed inte sagt att bostadsområdet har ett emotse samhällsstöd utan begränsningar – att så inte blir fallet ser samhällsekonomi i nuläget till. Det är också möjligt att man inom ramen för starkt begränsade resurser måste fördela de stödåtgärder som finns. Men denna omfördelning får icke ske till förmån för grupper i bra inkomstlägen.

En huvuduppgift för socialdemokratin är att bromsa upp den moderata bostadspolitiken, vars mål är en marknadsanpassning utan påtaglig känsla för de ekonomiskt svaga i samhället. Denna grundsyn försöker moderaterna dölja i sitt allmänna uppträdande utåt. Men här i riksdagen kan de inte gärna smita runt hörnet.

Ett exempel på att moderaternas bostadspolitiska filosofi inte alltid tas upp som ett trumfkort skall jag anföra.

Häromdagen fick jag ett brev. "Käre vän", stod det som inledning på brevet. Av de första raderna framgick det att det var skrivet av en gammal man, som hade varit med länge. Han hade lämnat partiledarskapet i moderata samlingspartiet och sina aktivare uppgifter i partiet. Tydligt räknas inte ett ledamotskap i riksdagen som "aktivt" i moderata samlingspartiet.

Självfallet tycker jag det var kul att bli uppmärksammas av Gösta Bohman – fattas bara annat! Jag visste ju inte att jag en gång, t. o. m. i skrift, skulle få uppleva denna uppmärksamhet från Gösta Bohman efter mer än 20 års närhet till varandra i riksdagen.

När jag kom till ordalydelsen "innerst inne är majoriteten av svenska folket moderater", tänkte jag: Kör i vind! Nu skall jag äntligen få svart på vitt på moderaternas bostadspolitik. Fast jag visste ju ändå en hel del förut.

Men icke! Ordet "bostad" nämns över huvud taget inte i detta brev, som man ändå torde ha lagt ned så mycken möda på.

Men här och nu har vi kvitto på moderaternas sätt att handskas med bostadsfrågorna. Jag tycker att det är beklagligt att centern i några uppmärksammas reservationer gjort sällskap med moderata samlingspartiet. Centern borde nog tänka sig innan man gör något sådant.

I en reservation går centern och moderaterna exempelvis emot den utskottsskrivning där majoriteten vill göra ett tillkännagivande som gäller ungdomens bostadsfråga. Ungdomen råkar oftast illa ut när byggandet minskar och kostnaderna ökar, och särskilt då i orter med bostadsbrist. Jag ser att folkpartiet, för att påminna om sin existens, ställt upp i det borgerliga

laget i den här frågan.

I en annan reservation uttalar sig centerpartiet och moderaterna för bättre förutsättningar för fle generationsboende, och det är förvisso en viktig fråga. Men det finns inga hinder för sådant boende, inte ens lånemässiga, vilket tycks föresväva reservanterna.

I reservation 8 finner vi krav från moderaterna, centern och folkpartiet om upphävande av de tillfälliga stimulansåtgärderna i form av hyresrabatt och hyresförlustgaranti. Det är ca tre månader sedan riksdagen fattade beslut om att vidta dessa åtgärder i syfte att övergångsvis stimulera byggverksamheten, framför allt under åren 1983 och 1984, i väntan på ett mer långsiktigt program. Det skulle väl te sig märkligt om riksdagen nu fattade ett annat beslut, eller om verkan av riksdagsbeslut bara skulle gälla från kvartal till kvartal.

Reservation 13 med yrkande om avslag på förslaget om kommunalt förlustansvar för bostadslån till småhus, reservation 14 med krav på att köpeskillingskontrollen på småhus avskaffas och reservation 15 om avskrivning av bostadslån och hyresförlustlån står moderater och centerpartister bakom. Jag kan inte påminna mig att moderater och centerpartister gemensamt har ställt sig bakom så många reservationer som just denna gång. Det är inte bra för centerns anseende att alltför ofta bli sedda i moderaternas sällskap. Men Kjell Mattsson kan kanske tala om ifall detta är en synvilla eller en verklighet som vi skall vänja oss vid.

Övriga reservationer, förutom vpk:s, står med några undantag moderaterna bakom.

Låt mig säga några ord om reservation 3, som Kerstin Ekman ensam har undertecknat. Hon har fått för sig att socialdemokraterna är ointresserade av stadsförnyelsefrågorna. Hon saknar, säger hon, stadsförnyelsebegreppet i regeringens bostadspolitiska dokument, och i direktiven för bostadspolitiska kommittén spelar enligt Kerstin Ekman stadsförnyelsefrågorna en underordnad roll. Av hennes anförande framgick också att hon är missnöjd med stadsförnyelsefrågornas hantering. Men det skall inte Kerstin Ekman vara. Hon har nämligen möjlighet att påverka dessa frågor i bostadspolitiska kommittén. Kommittén har rätt att ta egna initiativ utöver dem som anges i direktiven.

Inom bostadsdepartementet finns dessutom en särskild stadsförnyelsegrupp, som har till uppgift att i sommar, dvs. om några månader, framlägga en rapport. Vidare pågår arbetet med en ny plan- och bygglag. Ingen, inte ens innerst inne Kerstin Ekman, gissar jag, tror att den socialdemokratiska regeringen är ointresserad av stadsförnyelsefrågorna. Tvärtom är det arbete som bedrivs en garanti för att något kommer att hända på detta mycket viktiga område. När jag lyssnade till Kerstin Ekman fick jag för mig att hon är mest missnöjd med att något nu äntligen sker i fråga om stadsförnyelsefrågorna. Det grämer henne litet grand, därför att hanteringen av dessa frågor nu ligger utom folkpartiets räckhåll.

Beträffande kravet i reservation 9 gör folkpartiet sällskap med moderaterna när man vill upphäva de i december 1982 beslutade stimulansåtgär-

Onsdagen den
13 april 1983

*Anslag till
bostadsförsörjning
m. m.*

derna i form av stöd till de av uthyringssvårigheter värst drabbade företagen.

Herr talman! Övriga reservationer i detta betänkande ger så den traditionella helhetsbilden av ett sparande moderatparti, där sparandet sätts in på grupper, som för ett boende av någorlunda modernt snitt är beroende – i många fall helt beroende – av stödåtgärder för att kunna klara boendekostnaderna. Det är nu en gång för alla moderaternas profil, och mot den borde centern och folkpartiet slå följe med socialdemokratin. Det är bra om vi kan återgå till den tid i svensk politik, då folk kunde lita på partiernas försäkran om sitt ansvar för en solidarisk och oavsett upplätelseformen rättvis bostadspolitik.

Får jag så, herr talman, innan jag lämnar talarstolen säga några ord med anledning av de inlägg som gjorts tidigare i kväll. Rolf Dahlberg startade sitt anförande med en kaskad av beskyllningar mot socialdemokraterna. Han menade att vi hade svikit våra löften till väljarna. Jag vill bara säga att vi gav väljarna fyra mycket klara löften, nämligen beträffande A-kassan, värdebeständigheten, barnomsorgen och karensdagarna. Dessa fyra vallöften genomfördes inom loppet av två månader efter det att vi hade fått en socialdemokratisk regering.

Den andra uppgiften, Rolf Dahlberg, att städa upp efter de borgerliga regeringarna, tar litet längre tid. Jag har i varje fall inte hört talas om någon enda företrädare för socialdemokratin som har sagt till väljarna att vi skulle klara upp alla dessa problem inom en sexmånadersperiod efter valutgången hösten 1982. Rolf Dahlberg kan gå ut till sina väljare och tala om att vi i den svenska riksdagen utomordentligt galant och mycket snabbt kunde förverkliga våra fyra vallöften.

Sedan vill jag i detta sammanhang inte säga mycket mer om de synpunkter som Rolf Dahlberg i övrigt hade. Jag tycker bara att han var litet orättvis mot de duktiga kommunalmännen i detta land. Dem kallade han för byråkrater och politiker. Det är inte de som skall sköta bostadspolitiken utan några helt andra. Vilka dessa helt andra är kan man möjligen gissa sig till. Men Rolf Dahlberg kan på denna punkt närmare förklara sig, när han åter kommer upp i talarstolen.

Så några ord till Kjell Mattsson, som nu har övergått till den mera friska oppositionsrollen i bostadspolitiken. Men det är litet väl snabbt startat. Bara några månader efter regeringsskiftet har Kjell Mattsson uppenbarligen fått för sig att bostadspolitiken redan efter denna korta tid skall ligga på ett högst acceptabelt plan. Det tar dock litet tid, innan den nya regeringen och riksdagsmajoriteten har hunnit klara ut en rad av de problem som i dag finns i svensk ekonomi.

Jag känner mig närmast smickrad, när Kjell Mattsson citerar mig. Det citat som han läste upp gäller mycket av det som beslöts i december 1982 i riksdagen, baserat på den s. k. krispropositionen. Jag tycker att Kjell Mattsson i detta sammanhang skulle kunna kosta på sig att ge mig ett hedersomnämmande för att jag i så god tid kunde förutse vad man skulle komma att besluta i december 1982.

Vad Kjell Mattsson sade i övrigt får vi kanske låta vara just nu, men jag vill gärna göra en kommentar till ett av hans påståenden. Han kritiserade att stödåtgärderna varierar från kommun till kommun. Men det är inte så konstigt. Kjell Mattsson, eftersom problemen varierar. Uppkommer olika problem, vare sig det är tomma lägenheter eller bostadsbrist, får man lösa dem med utgångspunkt i problemens karaktär, inte med den utgångspunkten att man har ett enda recept för alla svårigheter som i dag finns på bostadsmarknaden.

Kerstin Ekman sade att den gamla regeringen hade fått kritik för att bostadsbidragen var för små. Det var t. o. m. någon som hade sagt att de var oanständigt små. De är alltjämt för små. Kerstin Ekman. Och en av orsakerna till att de är för små är den nuvarande ekonomiska situationen, som Kerstin Ekmans parti har varit med om att grundlägga. Det är en stor uppgift för socialdemokratin att se till att vi får en ekonomi på vilken vi kan bygga förutsättningarna för de högre bostadsbidrag till många människor som behövs i landet.

Men nu kan vi ge oss till tåls, så att den remissrunda om bostadsbidragskommitténs slutbetänkande som är på gång verkligen når målet. Då har vi ett underlag för att göra en bättre bedömning av hur bostadsbidragen skall utvecklas.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter och därmed avslag på samtliga reservationer.

Anf. 102 KJELL MATTSSON (c) replik:

Herr talman! Oskar Lindkvist försökte försvara den socialdemokratiska bostadspolitiken. Han sade att borgerligheten hade varit passiv på bostadspolitikens område. Jag konstaterade bara att genom att socialdemokraterna inte har gjort så särskilt mycket har de egentligen övertagit den borgerliga regeringens bostadspolitik. Jag kritiserade inte detta. Jag tycker att det är realistiskt gjort av socialdemokraterna. Men det står inte i överensstämmelse med allt man deklarerade att man skulle göra.

Oskar Lindkvist nämnde t. ex. att nu skall det bli fart, för nu skall man få en PBL-reform. Det är bra om förslag om den kommer och vi kan fatta ett riksdagsbeslut, men det kommer inte att bli vare sig fler eller färre bostäder på grund av detta.

Oskar Lindkvist redogjorde så för krispropositionens innehåll. Jag har redan kommenterat att av denna är det egentligen bara de temporära hyresrabatterna och uthyrningsgarantin som är nytt – det andra är varianter på åtgärder som även de borgerliga regeringarna använde sig av.

Sedan skulle jag väl tacka Oskar Lindkvist för hans vänliga omsorg om centerpartiet, då han kraftigt varnar oss för att komma in på samma linje som moderaterna i något sammanhang. Jag vill bara konstatera att de reservationer som Oskar Lindkvist nämnde bygger på centerpartistiska motioner. Vi tycker att det är bra att moderaterna är så förståndiga att de håller med oss om att man inte skall försämra möjligheterna att finansiera bostadsbyggande på landsbygd och i glesbygd, att man inte skall använda bostadsadministra-

Onsdagen den
13 april 1983

*Anslag till
bostadsförsörjning
m. m.*

tionens personal till onödigt arbete och att man skall försöka få ytterligare idéer om hur man skulle kunna använda redan byggda bostadshus till bostäder i stället för att låta dem stå tomma till ingen nytta.

Det är självklart att man från socialdemokratiskt håll säger att det är den ekonomiska situationen som är bekymret. Javisst! Det har vi ju talat om för socialdemokraterna under det ena året efter det andra. Dessutom skall vi konstatera att ni har lyckats att på denna korta tid försämra utgångsläget med 16 miljarder kronor netto, som budgetunderskottet har ökat. Ni har spätt på med ytterligare mer pengar, eftersom ni dessutom har höjt skatter, men budgetunderskottet ökar alltså från minst 75–76 miljarder kronor till över 90 miljarder kronor. Detta gör naturligtvis att förutsättningarna för att genomföra en del av det som Oskar Lindkvist talade om är ännu sämre än vad de hade varit om ni inte hade ödslat med pengar på detta område på det sätt som ni har gjort under hösten.

Kritiken måste också gå ut på att ni visste så förtvivlat väl före valet vad allt som skulle göras på bostadspolitikens område, men det blev inte mer än ett par små förslag om hyresförlustgarantier och hyresrabatter.

Anf. 103 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! Oskar Lindkvist började med att sjunga den socialdemokratiska bostadspolitikens lov. Det var idel beröm som han försökte måla upp. Det fanns alltså inga som helst brister i den politik som socialdemokraterna förde. När han sedan skulle gå igenom vad vi sade i våra inledningsanföranden, märkte han att denna beskrivning inte stämmer. Då sade han: Detta är inte sådana vallöften som vi klarar av snabbt, utan det tar tid. Att det tar tid kan jag ha förståelse för, Oskar Lindkvist. Men faktum är – och lyssna nu noga – att det har blivit sämre. Vi har fått fler tomma lägenheter, och vi bygger ännu färre bostäder än tidigare. Hur stämmer det med löftena i valrörelsen? Oskar Lindkvists partiledare stod då i Kolmården och sade, mycket målande: Om vi kommer till makten, skall vi direkt sätta fart på byggandet. Då blir det fart i cementindustrin, och då får Electrolux sälja kylskåp, osv. Det skulle bli full fart över hela linjen.

Inget positivt har hänt på sju månader. Tvärtom har det alltså gått bakåt. Litet självprovning är på sin plats, Oskar Lindkvist.

Sedan kastar Oskar Lindkvist sig naturligtvis över den moderata bostadspolitikern och säger att socialdemokraterna nu har satt som mål att bromsa denna. Ja, politiken är sådan. När man har olika ståndpunkter försöker man att förklara sin politik. Det är helt legitimt, Oskar Lindkvist. Men faktum är att vi tar hänsyn till vad människorna efterfrågar på detta område, av samhället.

Vad är det som konsumenterna vill ha? Det struntar Oskar Lindkvist i. Enligt Oskar Lindkvist klarar kommunalmännen och de som jag kallar för bostadsbyråkrater av det. Till bostadsbyråkraterna vill jag också räkna Oskar Lindkvist och mig. Det är inte vi som skall styra. Det är de som efterfrågar bostäderna som skall styra hur de skall se ut. Det är inget skumt i detta. Jag förstod av Oskar Lindkvists lilla antydan att han ville påstå att det

skulle vara något skumt som låg bakom våra förslag.

Vi vill alltså att människorna skall få bestämma vad som skall byggas och hur bostäderna skall se ut. Då får vi också en bostadspolitik utan alla de brister som dagens politik har.

Nr 118

Onsdagen den
13 april 1983

*Anslag till
bostadsförsörjning
m. m.*

Anf. 104 KERSTIN EKMAN (fp) replik:

Herr talman! Vi folkpartister reserverar oss inte för att – hur var det nu Oskar Lindqvist sade? – påminna om vår existens. Vi reserverar oss för att ge uttryck för och föra fram våra åsikter. Är det inte så det skall gå till i det politiska arbetet?

När det gäller stadsförnyelsearbetet är vi med rätta oroad. Socialdemokraterna har inte visat något intresse för dessa frågor. Ett gott arbete var påbörjat, men det tas tydligen inte till vara.

Oskar Lindkvist talade om att socialdemokraterna skall lägga fram ett stort program för ombyggnadsarbeten. Jag tror att det var till hösten som det skulle komma en proposition. Det gör inte arbetet med stadsförnyelsefrågorna mindre viktigt – tvärtom. För att man inte skall tappa tid eller sätta in fel åtgärder är det ännu viktigare att det påbörjade arbetet fortsätter.

Så generöst, Oskar Lindkvist, att jag kan ta upp frågorna i bostadskommittén därför att direktiven ger mig möjlighet att aktualisera även dessa frågor! Är inte detta ett bevis på socialdemokraternas ointresse för stadsförnyelsefrågor att jag ska behöva aktualisera dem på det här sättet?

Anf. 105 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Först bara ett konstaterande. De borgerliga partiernas företrädare har tydligen inget att svara på mina frågor med, eftersom de avstod från replikrätten.

Jag får väl utgå ifrån att Oskar Lindkvist talar för utskottsmajoriteten, även om han hade knappast några kommentarer beträffande de i vpk-reservationerna redovisade förslag som utskottet har avvisat. Jag får kanske hjälpa honom litet på traven och ställa frågor om varför man har behandlat vpk-förslagen som man har gjort.

Först gäller det motivet för avstyrkande av motion 184 om åtgärder för att i praktiken uppnå ett hyresstopp. Utskottsmajoriteten säger att motionen avstyrks i sak med hänvisning till tidigare ställningstaganden.

Den naturliga frågan blir, särskilt sedan jag tittat på tidigare, lika torftiga avslagsmotiveringar: Har utskottsmajoriteten inte någon uppfattning om hur hyreshöjningarna bör motverkas?

Då det gäller motion 669 om att någon extra upptrappning av den garanterade räntan inte skall ske för allmännyttan, anser sig utskottet inte ha tillräckliga skäl för att frågå sin tidigare uppfattning.

Frågan blir då naturligtvis: När blir hyreshöjningarna tillräckligt stora för att man skall ändra uppfattning? Måste det bli ytterligare 100, 200, 300 eller 400 kr. i hyreshöjning per månad för att man skall göra det?

Slutligen vill jag beröra motion 1576 med förslag om olika förbättringar av bostadshidragen. Dessa förslag avvisas av utskottsmajoriteten med hänvis-

Onsdagen den
13 april 1983

*Anslag till
bostadsförsörjning
m. m.*

ning till vad som har anförts i budgetpropositionen, dvs. till det utredningsarbete som pågår, till vissa tidigare beslutade höjningar och till det statsfinansiella läget.

Det är litet underligt att inte sakbehandla de olika vpk-förslagen som har väckts med anledning av budgetpropositionen, där man i sin självklart inte har behandlat vpk-motionerna. Jag vore tacksam för något besked på de här punkterna.

Anf. 106 OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Herr talman! Till Tore Claeson vill jag säga att jag har utgått ifrån att utskottets ordförande skall kommentera vpk:s motioner. Jag vill bara allmänt säga att de åtgärder som vi beslöt i december och det betänkande vi nu diskuterar har huvudsyftet att verka kostnadsdämpande för de boende. Så jag tycker nog i och för sig att Tore Claeson kan känna sig mycket belåten med det utskottsmajoritetens betänkande som vi nu håller på att diskutera.

Låt mig säga till Kjell Mattsson att det väl är möjligt att det i socialdemokraternas bostadspolitik finns så att säga en bit kvar av den politik som framför allt center-folkpartiregeringen förde. Vad jag kritiserat Kjell Mattsson för är att han i ökad utsträckning har allierat sig med moderaterna i de reservationer som föreligger.

Det räcker inte med att Kjell Mattsson säger: Men det är ju centerpartistiska motioner. Då måste ni ändå fråga er: Skriver vi sådana motioner att vi ständigt löper risken att få sällskap med moderaterna? Det kan ju inte vara särskilt lyckat, om man nu är anhängare av en solidarisk bostadspolitik.

Sedan skall vi klara upp en sak som Kjell Mattsson bör fundera över mycket noga, nämligen det växande budgetunderskottet.

Det är fel att påstå att underskottet var 75 miljarder när den förra regeringen lämnade in. Det är riktigt att det var 75 miljarder i budgetpropositionen, men det var omkring 90 miljarder när den nya regeringen hade löst in de utfästelser som den avgående regeringen lämnade efter sig.

Var god ta hand om ert eget budgetunderskott och häng inte över på den nya socialdemokratiska regeringen 15–16 miljarder som är att gottskriva den regering som avgick efter valet i september 1982!

Rolf Dahlberg säger att mycket har blivit sämre och att det har blivit fler tomma lägenheter. Det är riktigt att det har blivit fler tomma lägenheter. Men jag tycker att Rolf Dahlberg skall ge socialdemokraterna rimlig tid att ändra på läget. Jag tycker att det hör till fair play att inte gå ut med en misstänksamt upplagd propaganda, som på sikt kommer att sakna underlag, utan i stället ge socialdemokraterna en chans att arbeta efter de riktlinjer som jag drog upp i mitt inledningsanförande. Vi borde kunna invänta resultatet. Vi har ju ännu inte haft möjlighet att göra några mätningar om bostadsbyggandets utveckling mer än månad för månad. Under ingen av dessa månader har bostadsbyggandet nåtts ens av den politik som riksdagen bestämde i december 1982, en politik som f. ö. Rolf Dahlberg till alla delar motarbetade. Han har alltså inte någon som helst andel i detta att det finns möjlighet

att övergångsvis vidta åtgärder för att lösa problemen.

Rolf Dahlberg säger att Oskar Lindkvist försöker framställa det så att det alltid är något skumt i moderaternas förslag. Ja, det är ett bra uttryck. Jag tycker inte att det är skumt med marknadsanpassning. Det är inte skumt att vilja att vissa människor skall betala mer för en lägenhet, trots att de inte har ekonomiska förutsättningar att göra det. Det är inte skumt att försöka föra en bostadspolitik, där de som redan är i ett bra läge skall ha det bättre. Det är inte skumt att föra en skattepolitik, där de större inkomsttagarna skall få det ännu bättre. Det är inte skumt – jag tycker att det är hederligt. Jag tycker att Rolf Dahlberg skall tillstå att det är moderaternas politik.

Anf. 107 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! När det gäller vad som hänt efter socialdemokraternas maktövertagande efter valet kan jag naturligtvis ge Oskar Lindkvist rätt i att vi skall ge socialdemokraterna rimlig tid. Men det är faktiskt så som jag sade, att alla dessa yviga löften om hur snabbt det skulle bli bättre har kommit på skam – i varje fall hittills. Och det är ju fram till nuläget som vi nu kan mäta.

När det sedan gäller den viktigare delen, nämligen de moderata alternativen, som Oskar Lindkvist kommenterar och på sitt sätt försöker mistänkliggöra, vill jag säga följande.

Om man läser utskottsbetänkandet och våra motioner och reservationer ordentligt, finner man att vi vill avveckla det generella stödet och i stället öka de riktade stöden. Vi vill genom lägre skatter underlätta för människorna att få mer kvar av sin lön. Vi vill ta bort hyreshusavgiften, vi vill inte ha någon småhusavgift osv. Allt detta är ju, Oskar Lindkvist, ett sätt att bättre använda en liten kaka – att inte breda ut subventionerna till alla. Oskar Lindkvist och jag kanske inte behöver de generella subventioner som vi får i dag. Man kan alltså ta från oss och ge till dem som bättre behöver det. Men det är Oskar Lindkvist tydligen inte speciellt intresserad av.

Anf. 108 KJELI MATTSSON (c) replik:

Herr talman! Att jag inte hade något att säga efter Tore Claesons inlägg berodde på att jag trodde att vi hade en sammanhållen replikrunda här, men herr talmannen säger att jag inte nu får gå i svaromål mot Tore Claeson. Vi får väl fortsätta debatten när de övriga talarna på talarlistan har hållit sina anföranden.

Oskar Lindkvist försöker komma bort från ansvaret för den försämring av landets ekonomi som socialdemokraternas förslag till riksdagen har inneburit. Men det ansvaret kan han ju ändå inte komma ifrån. Enligt beräkningarna skulle budgetunderskottet ha blivit 76 miljarder. Därefter har det skett en devalvering, de fyra socialdemokratiska vallöftena har infriats, det har varit investeringspaket av olika slag som har återfunnits i tilläggspropositionen. Detta har naturligtvis medfört att budgetunderskottet kommit att öka. Man har ju tagit till ordentligt. Även sådana miljarder som inte kommer att hinna förbrukas har ju tagits med som kostnader.

Onsdagen den
13 april 1983

*Anslag till
bostadsförsörjning
m. m.*

Centerpartiet driver sin egen bostadspolitik. Vi utformar den inte med tanke på att den skall få anslutning från socialdemokraterna, moderaterna, folkpartiet eller vpk, utan vi försöker utforma den efter bästa förstånd.

I de frågor där vi framställt yrkanden har moderaterna i vissa fall anslutit sig till våra synpunkter. Jag tycker bara att det är synd att socialdemokraterna inte varit lika förnuftiga. Då hade man dessutom inte kunnat säga att det bara var centerpartister och moderater som höll ihop i de här frågorna. Många av våra synpunkter överensstämmer med vad socialdemokraterna föreslår i bostadspropositionen. Därför har vi ingen anledning att opponera mot dem, utan vi står för de ståndpunkter som vi har gemensamt. Jag tycker att det är alldeles felaktigt att resonera på det sättet, att det skulle vara någonting graverande att ett annat parti ansluter sig till våra synpunkter när vi är överens i sakfrågor. Vi kommer naturligtvis i fortsättningen att försöka få anslutning och förståelse även från socialdemokraternas sida.

Det var väldigt malplacerat av Oskar Lindkvist att tala om att bostadspolitiken skulle präglas av solidaritet, när ett av regeringens förslag går ut på att överföra risker till kommunerna i områden där krediter kan välla problem. På det området skall man öka de kommunala åtagandena. Det är absolut icke fråga om solidaritet utan om motsatsen. På den punkten har alltså moderaterna, som anslutit sig till våra synpunkter, haft mera förståelse för solidariskt handlande än socialdemokraterna.

Anf. 109 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Oskar Lindkvist tyckte att jag borde vara nöjd med utskottsbetänkandet i den utformning som det har fått och med de förslag som där finns. Som framgår av betänkandet är socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna överens i en hel del frågor. Det har vi f. ö. alltid varit då det gäller bostadspolitiken. Men jag kan inte vara nöjd med utskottsbetänkandet i den utformning det har fått mot bakgrund av de motioner och de förslag som vi har väckt i syfte att pressa ner hyreskostnaderna och stoppa den nuvarande hyresutvecklingen. Inte ett enda av de konkreta förslag som vi har fört fram har anammats av utskottet.

Det vore onekligen intressant att höra Oskar Lindkvists uppfattning om hur man skall använda de pengar som lösgjorts genom de diskontosänkningar som skett och genom vilkas hjälp man så att säga till skänks har kunnat minska utgifterna för räntebidragen. Vore det inte rimligt att använda en del av de pengarna på bostadsdepartementets område för att motverka nya hyreshöjningar och för att försöka pressa ner boendekostnaderna? Är det möjligen så att Kjell-Olof Feldt och finansdepartementet redan intecknat dessa pengar, som man uppenbarligen inte hade räknat med i budgetpropositionen att man skulle få?

Anf. 110 OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Herr talman! Till Tore Claeson vill jag säga, att om man bara har ett område att sätta in de pengar som lösgörs vid en räntesänkning, är det lätt för dem som är intresserade av bostadsmarknaden att säga att dessa pengar skall

sättas in där. Likväl tycker de som är engagerade i arbetsmarknadspolitiken att de skall sättas in där. De som har ett stort socialt engagemang kan tycka att de pengar som lösgörs skall sättas in där.

Det är en svår uppgift för en ny regering att kunna åstadkomma en sådan fördelning av lösgjorda resurser att de kommer bäst till sin rätt. Jag tror att Tore Claesson är medveten om de svårigheter som den socialdemokratiska regeringen har. Det betyder inte att regeringen är motståndare till att pressa ner kostnaderna, utan det betyder att man befinner sig i ett utomordentligt ansträngt ekonomiskt läge. Det är motiveringen till den utläggning som nu gjorts.

Jag får väl säga till Rolf Dahlberg att fördelen med våra diskussioner är att det i svensk bostadspolitik finns två alternativ som är klart åtskilda. Jag kan förstå att Kjell Mattsson och Kerstin Ekman har svårigheter att orientera sig i vissa frågor som befinner sig på någon form av mellanstadium mellan dessa två alternativ. Jag misstänkliggör inte moderata samlingspartiet, utan jag berättar bara rakt på sak vad moderaternas politik går ut på. Det ligger faktiskt en heder i att sätta stopp för den politik som ni för fram i Sveriges riksdag och som alltså inte är acceptabel.

När Rolf Dahlberg talar om att vi har en mindre kaka som det gäller att dela så rättvist som möjligt så instämmer jag, men med det tillägget att jag inte tror att jag och Rolf Dahlberg har samma uppfattning om vilka grupper som skall bli delaktiga av denna omfördelning. Jag tänker på dem som har det svårast ekonomiskt. Jag är mer intresserad av att omfördela till dem än till de grupper som moderata samlingspartiet vill stödja med sin politik.

Till Kjell Mattsson vill jag säga att jag inte tror att vi nu klarar budgetunderskottet. Men fundera över om inte var och en av dessa regeringar – den som avgick och den som tillträdde hösten 1982 – skall ansvara för sitt fögderi! Är vi överens om att var och en skall ansvara för sitt fögderi, skall också den borgerliga regering som avgick ta de utfästelser på sitt konto som kom efter det att vi hade fått den socialdemokratiska regeringen.

Jag vill bara till sist säga att jag inte tycker att Kjell Mattsson verkar särskilt ledsen över att vara i sällskap med moderaterna. Men jag upprepar: För att vi skall kunna hålla kvar principerna om den sociala bostadspolitiken tycker jag att Kjell Mattsson och Kerstin Ekman skall göra sällskap med och följa socialdemokraterna.

Tredje vice talmannen anmälde att Kjell Mattsson och Rolf Dahlberg anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 111 KNUT BILLING (m):

Herr talman! Under valrörelsen talade socialdemokraterna vitt och brett om nödvändigheten av att öka bostadsbyggandet, som har berörts här tidigare. Men denna byggökning skulle inte omfatta allt byggande, utan med sedvanlig socialistisk förmyndarmentalitet var det hyrehusproduktion i

Onsdagen den
13 april 1983

*Anslag till
bostadsförsörjning
m. m.*

allmännyttig regi som skulle ökas. Om så skedde skulle enligt socialdemokraterna en lång rad för hela landet välsignelsebringande effekter uppstå. Vi minns alla, som Rolf Dahlberg erinrade om, Olof Palmes ständiga upprepning om alla order som skulle strömma in till Svenssons gardinfabrik i Kinna. Vi moderater kritiserade denna inställning. Redan 1981 började ju antalet tomma lägenheter åter att öka inom allmännyttan.

Utvecklingen förstärktes under 1982, vilket framgår av tabell 9 på s. 17 i civilutskottets betänkande. Av bl. a. detta skäl motsatte vi oss också i höstas regeringens förslag om tillfälliga stimulanser för att öka bostadsbyggandet. Bostadsministern motiverade sitt förslag på följande sätt: "Av hänsyn till sysselsättningsläget i byggbranschen och till behovet av en tillräcklig produktion av bostäder främst i bristorterna är det angeläget att minska bostadskostnaderna i nybyggda fastigheter."

Jag framhöll i den debatten att det egentligen inte finns någon bostadsbrist i Sverige i den meningen att människor saknar tak över huvudet. Balans mellan tillgång och efterfrågan på hyreslägenheter råder sedan några år i många kommuner, och den entydiga utvecklingen är att tillgången i allt fler kommuner överstiger efterfrågan. På några få platser gäller motsatsen. Så är förhållandet i Stockholms innerstad. Sannolikheten för att tillgång och efterfrågan skall kunna mötas här är liten, eftersom endast en marginell ökning av lägenhetsbeståndet är möjlig att genomföra om inte stora stadsbildsmässiga förändringar genomförs.

Kommer man utanför tullarna är situationen helt annorlunda. Här finns lediga lägenheter, och antalet har femdubblats under de senaste åren.

Antalet tomma lägenheter i riket har enligt en alldeles färsk statistik från SABO ökat med ca 8 000 inom SABO-beståndet under det senaste året och uppgick den 1 mars i år till 27 600, vilket motsvarar 3,8 %. SABO framhåller i sitt material: "Det mönster som utvecklats de allra senaste åren förefaller inte ha brutits. Antalet företag utan uthyrningssvårigheter sjunker således."

Omkring 125 företag har i dag en andel tomma lägenheter som överstiger 4 %. Detta skall jämföras med 90 företag för ett år sedan.

Herr talman! Utvecklingen är entydig. Allmännyttan får fler och fler tomma lägenheter i fler och fler företag. Orsaken till denna utveckling är socialdemokraternas dogmatiska syn på bostadspolitiken. Ingen annan sektor har så präglats av regleringar och förmyndarattityd som just bostadspolitiken. Genom förändringar inom markpolitiken har utveckling och enskilda initiativ alltmer försvårats. Genom favorisering av allmännyttiga bostadsföretag har enskild bostadsproduktion försvårats – vad gäller hyresbostäder till den grad att enskild produktion i det närmaste upphört.

Den socialistiska politiken är lika entydig när det gäller bostadsrätter. Den kooperativa bostadsrätten i HSB:s och Riksbyggens regi favoriseras på den enskilda bostadsrättens bekostnad.

Enskilt ägda småhus har sedan länge varit en nagel i ögat på socialdemokraterna. Produktionen av icke statligt finansierade småhus är i dag

försumbar. Ute i kommunerna motarbetar socialdemokraterna småhusbygget, och detta kompletteras i riksdagen med begränsning i avdragsrätten för skuldräntor. Det allra senaste slaget mot småhusen är socialdemokraternas tankar på att vidga hyreshusavgiften – eller den särskilda skatten på äldre och icke subventionerade flerfamiljshus, som är den korrekta benämningen – till att även gälla småhus. Att försvåra nyproduktion och beskatta den äldre så att människorna inte har råd att köpa och bo i husen tycks vara ledstjärnan.

Man kan också uttrycka det så här: När människorna inte uppträder som socialdemokraternas vill, dvs. snällt och lydigt flyttar in i allmännyttans hyreslägenheter, ja, då tar man till regleringar, subventioner och skatteskärpning för att driva igenom sin vilja.

Herr talman! Vi moderater motsätter oss denna politik. Bostadspolitiken skall enligt vår uppfattning ge förutsättningar för människor att välja den bostad och den upplåtelseform som de själva eftersträvar. Detta val måste alltid innebära en avvägning mellan å ena sidan bostadens standard och kvalitet och å den andra kostnaden för bostaden. Valfrihet på bostadsmarknaden förutsätter tillämpning av marknadsekonomiska principer, som skapar balans mellan tillgång och efterfrågan och leder till en kostnadsänkande konkurrens. Reglerna för hyresrätt och bytesrätt, liksom de regler som reglerar köp och försäljning av bostadsrättslägenheter och ägda lägenheter, måste ge goda förutsättningar för en smidigt fungerande bostadsmarknad. De måste utformas så att hänsyn tas till behovet av en tillräcklig omsättning av bostäder. Subventioner och andra styrinstrument på marknaden får inte minska benägenheten att byta bostad, när hushållens sammansättning eller ekonomi förändras.

Reglerna för nyproduktion måste utformas så att neutralitet råder mellan olika upplåtelseformer och olika byggherrar. Jag vill i det sammanhanget något kommentera tabell 10 i betänkandet – tabellen återfinns på s. 17. Där redovisas bostadsstödet samlade storlek under ett antal år och dess fördelning på olika subventioner. Tabellen, som även återfinns i budgetpropositionen, är missvisande. Där redovisas skattesubvention till egnahemsägare, dvs. den avdragsrätt som föreligger för gäldräntor. De skuldräntor som småhusägarna betalar och som kan dras av i deklarationen tillfaller dock någon annan. Denna någon måste skatta för dessa ränteintäkter, vilket innebär att samhället får betydande skatteintäkter. För att redovisningen skall bli korrekt måste man självfallet först dra bort denna summa från siffrorna i kolumnen "skattesubvention till egnahemsägare".

Enligt moderata samlingspartiets uppfattning är det framför allt två principiella förändringar som måste ske i den svenska bostadspolitiken.

För det första: Oavsett om man vill bo i en- eller flerfamiljshus skall man kunna välja upplåtelseform.

För det andra: Den offentliga styrningen av bostadsmarknaden måste minskas.

Utifrån denna principiella grundsyn har vi moderater lagt fram en rad förslag. Mona Saint Cyr m. fl. tar i motion 1065 upp frågan om flergenera-

Onsdagen den
13 april 1983

*Anslag till
bostadsförsörjning
m. m.*

tionsboende. Detta problem har behandlats av utskottet även under tidigare år. och utskottet har då avvisat motionärens förslag. Frågan tas i år också upp i en motion av centerpartisten Rune Gustavsson. Enligt vår uppfattning är det angeläget att underlätta flergenerationsboende. Ett boende med denna inriktning främjar kontakterna mellan anhöriga. och flergenerationsfamiljen kan i många fall komplettera samhällsomsorgen. Trots ett icke obetydligt intresse hos medborgarna för flergenerationsboende kan man konstatera att det föreligger betydande problem när man vill förverkliga sina önskemål. Svårigheterna rör både normer, lånebestämmelser och stadsplanebestämmelser. Vi vill därför, liksom centerns representanter i utskottet, att en översyn sker i syfte att underlätta ett ökat flergenerationsboende i enlighet med konsumenternas önskemål.

Utskottsmajoriteten vill göra en översyn av ungdomens bostadssituation. Men det är kommunerna som har det direkta ansvaret för att medborgarnas efterfrågan på bostäder tillgodoses. Detta gäller oavsett om konsumenterna är gamla eller unga, familjer eller ensamstående. Med en marknadsinriktad politik, där stat och kommun inriktar sin politik mindre på regleringar och mer på konsumenternas efterfrågan, behöver man inga utredningar av det slag utskottsmajoriteten efterlyser.

Som jag tidigare framhöll avvisade vi moderater i höstas regeringens förslag om tillfälliga stimulanser inom bostadspolitikens område. Den statistik över antalet tomma lägenheter som jag redovisat bekräftar riktigheten av att det inte är fler stimulanser för att öka produktionen av hyreshus i allmännyttans regi som behövs, utan en politik som medger att olika upplåtelseformer och olika byggherrar verkligen får konkurrera med varandra och därmed bygga de bostäder människorna verkligen vill ha.

Centerpartiet har i sin partimotion motsatt sig en vidgning av det kommunala förlustansvaret för bostadslån till småhus samt att köpeskillingskontrollen vid överlåtelse av statligt belånade småhus avskaffas. Vi anser att dessa centerförslag bör bifallas. Köpeskillingskontrollen innebär omfattande byråkrati och saknar dessutom praktisk betydelse. Att vidga det kommunala förlustansvaret innebär att man i praktiken försvarar för dem som vill bosätta sig i glesbygd. Enligt vår uppfattning skall samhället underlätta, inte försvara, för människorna att bosätta sig där de själva vill.

Herr talman! Enligt vår uppfattning skall det råda neutralitet mellan olika upplåtelseformer och mellan olika byggherrar. Så är inte förhållandet i dag. Endast allmännyttiga företag kan i dag bygga hyresbostäder. Detta är illa. Det motverkar utveckling och nytänkande. För alla dem som föredrar att bo med hyresrätt avgörs valfriheten av konkurrensen mellan olika fastighetsägare. Utan konkurrens är ingen fastighetsägare tvingad att ta hänsyn till hyresgästernas önskemål. Om en producentkategori har monopol på en vara eller nytthet, har konsumenterna inga alternativ att välja mellan. Det är mot denna bakgrund vi föreslår att lika låneandel, 95 %, skall gälla för alla företag.

I syfte att minska byråkratin, sänka statens kostnader samt förbilliga bostadsbyggandet förordar vi moderater att nuvarande låneregler förändras

och förenklas radikalt. Enligt vår uppfattning måste låneregler och föreskrifter syfta till att anpassa bostäderna till konsumenternas önskemål och köpkraft.

Den statliga bostadslångivningen innehåller i dag en lång rad regleringsmekanismer. Vi har ett lånekineseri säkert mer omfattande än i något annat land. Jag har i motion 827 pekat på ett resultat av dessa låneregler. Jag har påvisat att det finns producenter som lyckats anpassa sina hus till gällande låneregler till den grad att lånen kan överstiga produktionskostnaden, vilket kan innebära att en köpare får ett antal tusenlappar i handen när han köper huset. Utskottet har, glädjande nog, anslutit sig till min motion, vilket utmynnat i ett tillkännagivande till regeringen.

Bakom min motion ligger dock en problematik som är vidare. Med ett lånekineseri av den omfattning som i dag finns följer att producenterna i första hand bygger de bostäder som är ekonomiskt fördelaktigast för företagen och som ger optimalt belåningsvärde. Om bostaden därmed blir i överensstämmelse med konsumenternas önskemål är av mindre betydelse. Det här är naturligtvis fel. Bostädernas utformning, standard och utrustning skall bygga på konsumenternas önskemål och inte på vad som ger bästa belåningsvärde. Det är beklagligt att lånearkitektur är en realitet, påtagligare i vårt land än i de flesta andra. Vi har visat på en väg att komma ifrån detta krångel genom vårt förslag om enhetslån. Det är möjligt att det kan finnas andra lösningar, och vi kommer med intresse att följa den utredning om bostadspolitiken som nyligen tillsatts och som bl. a. skall studera denna fråga. En sak är emellertid helt klar: sämre än i dag kan det inte bli.

Herr talman! Med vad jag här anfört ber jag att få yrka bifall till reservationerna 4, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 och 15.

Anf. 112 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! När det gäller årets budgetproposition kan man knappast påstå att regeringen är annat än försiktig när det gäller målsättningen för bostadsbyggandet. Den ger uttryck för någonting av en förhoppning om att nedgången av nybyggnadsverksamheten i bostadssektorn skall kunna begränsas under innevarande år. Det är knappast någon positiv utveckling i det avscendet, och allra helst inte när det gäller det som har ägt rum på bostadsmarknaden, att efterfrågan på bostäder har minskat och i vissa kommuner t. o. m. skapat problem med outhyrda lägenheter. Det beror knappast på att man har genomfört stora bostadsbyggnadsplaner. Orsaken står i stället att finna i kraftigt ökade boendekostnader, väsentliga reallöneförsämringar för det stora flertalet arbetare och tjänstemän och i arbetslöshet, framför allt bland ungdomen.

Vi får inte heller glömma bort att ett byggande är nödvändigt för att bemöta arbetslöshetstrenden. Vi känner till att byggandet som sådant har s. k. multiplereffekter på annan industri än just byggnadsindustrin. Därför finns det dubbel anledning till att bygga, både för att bygga bort bostadsbristen i de kommuner som i dag har bostadsbrist och för att skapa sysselsättning.

Onsdagen den
13 april 1983

*Anslag till
bostadsförsörjning
m. m.*

Utvecklingen på bostadsmarknaden leder allt längre bort från de bostadssociala målen – byggandet har fortsatt att minska, och alla prognoser fortsätter att peka på rekordlångt bostadsbyggande för den närmaste framtiden. I de flesta kommuner har bostadsbyggandet t. o. m. tillåtits sjunka till så låga nivåer att de kraftigt understiger vad som tidigare planerats. Till detta kan sägas att 1982 framställdes bara drygt 18 000 lägenheter i flerbostadshus, och det är katastrofalt litet.

I Stockholms kommun och i ett tjugotal andra kommuner och regioner brottas man fortfarande trots allt med bostadsbrist. I många hushåll där man fortfarande bor trångt och omodernt har man inte råd med en bättre och rymligare bostad. Nybyggnationen har tyvärr alltför ofta fått fel inriktning i förhållande till de behov som finns. Det finns en snedvridning som orsakas bl. a. av de ekonomiska förutsättningarna, fördubbling av byggkostnaderna på en femårsperiod och stora orättvisor när det gäller subventionerna i boendet, främst då beträffande den brist på subventioner, enligt vår mening, som förekommer när det gäller flerfamiljshusen.

Behoven från hushållen menar vi måste tillgodoses. Det gäller mindre lägenheter för ungdom och ensamstående såväl som större lägenheter för barnfamiljer. Ett bostadsbyggande av den omfattning som nu sker är alltså inte tillräckligt för bostadsförsörjningen. Och att stimulera ett ökat bostadsbyggande och följdinvesteringar är samhällsekonomiskt gynnsamt och positivt på många sätt.

Bostadsbyggandet måste enligt vår mening öka i förhållande till nuvarande omfattning. Och som mål menar vi att man bör ange en igångsättning av minst 50 000 lägenheter per år genom nybyggnad och 25 000 per år genom ombyggnad.

Vad som här har sagts gäller också för Stockholmsregionen, där det råder en betydande obalans. Det är ett segregerat boende som förekommer och som medför stora problem. Det är utslagning av ungdom och äldre i en tidigare icke skådad omfattning. I regionen bor ungefär 1,5 miljon människor, varav många saknar egen bostad. Ungefär 45 000 står i länets bostadskö, varav hälften helt saknar bostad. 14 000 av dem är ungdomar.

Den förda bostadspolitiken drabbar också invånarna i Stockholm mycket hårt, särskilt dem som saknar bostad, därför att nyproduktionen mer än halverats samtidigt som antalet lägenheter minskar med sanering och ombyggnad. Ansvaret ligger självfallet ytterst på statsmakten.

Enligt länsstyrelsen i Stockholms län borde mellan 10 000 och 12 000 lägenheter byggas i länet per år under större delen av 1980-talet. Därmed kan man också säga att de påståenden som Knut Billing här förde fram om att det inte var bostadsbrist även i Stockholm är tillbakavisade – det var rena felaktigheter. Även hyresgästföreningen ställer sig nämligen bakom länsstyrelsens bedömning.

Beträffande den allt snabbare omvandlingen av hyreslägenheter till ägarlägenheter och bostadsrätter, framför allt i regionens centrala delar, gäller att ett av målen för bostadsbyggandet måste uppfyllas, nämligen en nyproduktion av hyreslägenheter på bekostnad av ägarlägenheterna. Ägar-

lägenheterna i Stockholms innerstad uppgår till ungefär en fjärdedel. Det är en oroande utveckling som måste stoppas.

Vi menar från vpk:s sida att ett bostadsbyggnadsprogram för Stockholms län måste upprättas, med en plan för byggande av ungefär 10 000 lägenheter per år under 1980-talet, för att antalet lägenheter skall kunna svara upp mot det egentliga behovet. 90 % av byggandet måste ske i flerfamiljshus. Saneringen av dåliga bostadsmiljöer måste komma i gång ordentligt, och stor hänsyn tas till bevarandet av den befintliga stadsmiljön. Skall ett sådant nödvändigt program kunna förverkligas måste staten gå in med stödåtgärder, genom bidrag, alternativa ränte- och amorteringsfria lån till kommunens bostadsföretag. Genom det borde målet vara möjligt att uppnå.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 2.

Anf. 113 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! "När rovdjuren ylar i natten, när ångesten molar som tandvärk i själen, när den sista groggen falnat och ensamheten dansar tango i vardagsrummet, då sover Sverige. Hårt. Grannarna sussar i ostörbar harmoni, vännerna, ifall sådana finns, har dragit ur jackarna, alla lokaler har bommat igen och bussarna slutat gå. Läget är kort sagt tämligen låst. Landet ligger heldött.

Men akutmottagningarna lever. Akuten har dygnet-runt-service, året-runt-service, år-ut-och-år-in-service. Där lyser lamporna i natten, riktigt trivsamt faktiskt. Där finns levande människor som talar till en och frågar hur det står till och rör vid en, om så bara för ett litet blodprovskull.

Mängder av människor, framför allt i storstäderna, lever sina liv i isolering där dag läggs till dag utan någon att tala med, utan någon att byta en tanke med, utan att någon berör en. Snabbköpskassörskorna vet det, post- och bankkassörskorna vet det, hemvårdarna vet, liksom folket på tidningarnas nattredaktioner. Dit ringer många med ett enda stort behov: Lyssna på mig. Tala med mig. Bry er om mig. Det är den svenska ensamheten som ekar i natten. När allt annat är stängt, då söker den sig till akuten. Akuten har allt: värme. Ljus, omsorg, ett medicinskt omhändertagande. Man är bland andra människor som har till yrke att bry sig om. Man är trygg. Man är inte ensam. Ett litet ont kan göra väldigt ont om man är ensam med det mitt i natten."

Så stod det att läsa i Dagens Nyheter i december förra året. Artikeln var skriven på grundval av en ny patientundersökning från Huddinge sjukhus, som visar hur ensamma människor vid upprepade tillfällen söker sig till sjukhusens akutmottagningar.

Det är något grundläggande fel i vårt sätt att leva och bo, när människor "tvingas" till akutmottagningar för att få hjälp mot ensamhet och isolering. Det handlar om människors ensamhet, och det handlar också om hur vi bor och hur vi lever i våra bostadsområden. Jag tror att med andra boendeformer skulle mycket av den ensamhet som speglas i det här citatet kunna försvinna.

Bostadspolitikerna har sedan 1930-talet varit ensidigt inriktad på den privata

Onsdagen den
13 april 1983

*Anslag till
bostadsförsörjning
m. m.*

familjebostaden. I stället för att utveckla och ersätta denna med gemensamma utrymmen har den socialdemokratiska bostadspolitiken efterapat ett borgerligt familje- och bostadsideal.

Människors levandsvillkor har förändrats under de senaste årtiondena, och nya levnadsmönster har kommit till. Familjerna har blivit mycket mindre. I dag består 66 % av alla hushåll av en eller två personer. I flerfamiljshusen bor det högst två personer i 80 % av alla lägenheter, och andelen småhushåll fortsätter att öka. En stor och växande grupp småhushåll utgör pensionärerna. Nu är 1,4 miljoner människor 65 år eller äldre, och under de närmaste åren kommer antalet ålderspensionärer att öka.

Det här har planerare, arkitekter och politiker inte tagit hänsyn till när de byggde nya områden. Inte heller har man brytt sig om att bygga in ett socialt innehåll i bostadshusen, trots att man länge har känt till människors *ensamhet och isolering*. Teknik och ekonomi prioriteras *framför omsorg och problem i närmiljön*. Närmiljön, där vårt vardagsliv finns, måste planeras för att man skall kunna göra en gemenskap möjlig mellan de människor som bor där. Därför är det viktigt att nya, alternativa boendeformer får utvecklas. Olika typer av kollektivt boende måste stödjas och stimuleras såväl från stat och kommun som från byggföretag.

De allmännyttiga bostadsföretagen, bostadskooperationen och statliga myndigheter måste ta initiativ och utveckla nya bostadsformer. I vårt samhälle, som alltmer kännetecknas av privatisering och individualism måste det gemensamma, det kollektiva, utgöra en motvikt. Problemen i vardagslivet betraktas som privata problem som var och en får lösa själv så gott det går. Det har inte kunnat utvecklas några former för att människor tillsammans skall kunna ta ansvar för alla de uppgifter som ligger i reproduktionen.

Det sociala kontaktnätet måste byggas upp. Olika modeller måste prövas. Ett sätt är att i varje flerfamiljshus bilda husråd som har ansvaret för husets sociala liv. Arbetet med att bygga upp nätverk mellan människor måste, enligt vår åsikt, ske med stor respekt för människors integritet.

Men det är hög tid att det formuleras politiska mål för den gemensamma vardagen i boendet. En boendemiljölag som reglerar både bostadens sociala innehåll och dess yttre miljö borde komma till stånd.

Det viktigaste alternativet till den isolerade familjebostaden som har debatterats i Sverige är kollektivhuset. I Sverige har det i stort sett bara förekommit två typer av kollektivt boende. Den ena är just kollektivhuset, där varje hushåll har en egen lägenhet och tillsammans med de andra boende delar på matsal, sällskapsrum och andra gemensamma utrymmen. Den andra typen av kollektivt boende är s. k. storfamiljer.

Nya former av kollektivt boende måste utvecklas. Det stora och nya bostadsbestånd som vi har i dag med flerfamiljshus måste förändras i mer kollektiv riktning. Detta kan man göra på många olika sätt. Stacken-huset i Bergsjön i Göteborg är ett exempel på hur kollektiva verksamheter kan byggas in i befintlig bebyggelse.

I ett projekt som kallas BIG – vilket betyder Bo i gemenskap - från

Onsdagen den
13 april 1983

*Anslag till
bostadsförsörjning
m. m.*

Byggforskningsrådet har en boendeform mellan det stora kollektivhuset och storfamiljen utvecklats. BIG är mindre än det stora kollektivhuset men större än storfamiljen. BIG består av en grupp hushåll, som förutom sina privata bostäder tillsammans förfogar över gemensamt utrymme och gemensam utrustning. Det privata har reducerats till förmån för det gemensamma, men man har inte avskaffat det. I BIG-projektet har varje hushåll en egen lägenhet på samma sätt som i det stora kollektivhuset. I BIG-projektet delar de boende på arbetet med matlagning, skötsel av hus och utemiljö på samma sätt som i storfamilj.

Ett sådant kollektivhus – gemensamhetshus – för 15–75 lägenheter, med gemensam utrustning i samma lokaler och med samarbete och omvårdnad om varandra som bas, borde finnas i varje bostadsområde. Varje kommun borde ha skyldighet att inventera behovet av nya boendeformer och också upprätta en plan för ett förverkligande av de önskemål som visar sig finnas om dessa nya boendeformer.

Vi måste, herr talman, få ett boende som har ett annat socialt innehåll och som också tillvaratar människors resurser. Det gäller med andra ord att ge boendet en ny dimension. Framtidens stora utmaning på bostadsområdet handlar om hur vi skall kunna leva där vi bor. Nya sociala, informella kontaktnät och gemenskapsformer måste få en chans att etableras efter människors ändrade livsmönster och levnadssätt.

Utskottet har i det betänkande som nu diskuteras inget resonemang alls om hur människor mår eller hur de lever i sina bostäder. Det handlar fortfarande om den tekniska och finansiella delen av bostadsfrågan och bostadsbyggandet, men vi måste få i gång en debatt om hur våra bostadsområden fungerar för de människor som bor där, och vi måste få i gång arbetet på att förändra våra bostadsområden.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till de vpk-reservationer som är fogade till betänkandet.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

18 § Anf. 114 TREDJE VICE TALMANNEN:

Morgondagens sammanträde börjar med en frågestund om ca 1 timme. Därefter fortsätter överläggningen om civilutskottets betänkande 22 om anslag till bostadsförsörjning m. m.

19 § Kammaran åtskildes kl. 23.49.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON